

Kyllä se elämä sitten opettaa

Analyysi *kyllä se N sitten V*-konstruktion merkityksistä ja käytöstä

Tiia Winther-Jensen
Syventävien opintojen tutkielma
Suomen kieli
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Toukokuu 2019

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Suomen kielen ja suomalais-ugrilaisten kielten ja kulttuurien maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Suomen kieli			
Tekijä – Författare – Author Tiia Winther-Jensen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title <i>Kyllä se elämä sitten opettaa. Analyysi kyllä se N sitten V -konstruktion merkityksistä ja käytöstä.</i>			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2019	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 49
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkielmassa tarkastellaan <i>kyllä se N sitten V</i> -konstruktion merkityksiä ja käyttöalaa Suomi24.fi-internetkeskusteluaineistossa. Tavoitteena on seuraavien tutkimuskysymysten avulla selvittää, minkälaisissa tehtävissä konstruktioa käytetään: 1) Miten konstruktion osat vaikuttavat sen merkitykseen? 2) Mitä yhteneväisyyksiä konstruktion vaihtuvia paikkoja täydentävien lekseemien välillä voi havaita? 3) Millaisissa konteksteissa konstruktio esiintyy? Tutkimus sijoittuu kognitiivisen kielentutkimuksen ja konstruktiokieliopin tutkimusalaan.</p> <p>Aineisto koostuu Suomi24.fi-keskustelukorpuksesta kerätystä 2558:sta <i>kyllä se N sitten V</i> -konstruktion esiintymästä konkordansseineen. Konkordanssi kattaa konstruktioa ympäröivän tekstin virkkeen tarkkuudella. Tarvittaessa analyysin tukena on tarkasteltu myös laajempaa, koko kommentin tai keskustelun mittaista kontekstia.</p> <p>Keskeisin havainto on konstruktion jakautuminen kahteen alatyyppiin, joita nimitän K_1:ksi ja K_2:ksi. Alatyyppejen ero hahmottuu erityisesti <i>sitten</i>-partikkelin saaman merkityksen kautta, mutta ne eroavat toisistaan myös tehtäviltään. Affektisemmän K_2-konstruktion avulla tyypillisesti esitetään yleistäviä lausuntoja jostain ihmisryhmästä. Episteemisesti latautunut tulevaan viittaava K_1-konstruktio puolestaan pyrkii vakuuttamaan lukijaa – imperfektimuotoisena K_1-konstruktion tehtävä on suhteuttaa ennakko-oletuksia toteutuneeseen lopputulemaan.</p> <p>Tulokset vahvistavat näkemystä kielellisen yksikön kaksinapaisuudesta eli muodon ja merkityksen erottamattomasta luonteesta. Muodon puolesta samannäköisillä rakenteilla voikin olla hyvin erilaiset tehtävät keskustelussa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords konstruktio, kognitiivinen kielioppi, partikkelit, episteemisyyys, geneerisyys, affektisyys, internet-keskustelu			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 <i>kyllä se N sitten V</i>	2
1.2 Vakiintunut konstruktio vai satunnainen sanajono?	3
1.3 Tutkimuksen tavoite, tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne	4
2 Teoreettinen viitekehys	5
2.1 Kognitiivinen kielentutkimus	5
2.1.1 Prototyyppisyys	6
2.1.2 Rakenneskeema	7
2.1.3 Konstruoinnin ulottuvuuksista	9
2.2. Konstruktiokielioppi	11
3 Aineiston keruu	13
4 Konstruktion purkaminen osiin ja osien analysointi	16
4.1 <i>sitten</i> -partikkeli	16
4.1.1 Polyseeminen <i>sitten</i>	16
4.1.2 <i>sitten</i> -partikkelin eri merkitykset konstruktiossa	17
4.1.2 Emfaattinen <i>sitten</i> ja konstruktion jako kahteen alalajiin	19
4.2 Verbilauseke	21
4.2.1 Verbilausekkeen sijainti konstruktiossa	22
4.2.2 Konstruktiossa esiintyvät verbit	23
4.2.3 Aikamuoto	25
4.3 Pronomini	28
4.3.1 Konstruktiossa esiintyvät pronominit	29
4.3.2 Konstruktion yleisin pronomini <i>se</i>	31
4.4 Nomini	32
4.5 <i>kyllä</i> -partikkeli	34
5 Konstruktion esiintymiskonteksteista	37
5.1 Geneerisyys vs. deiktisyys	37
5.2 Liitepartikkelit	38
5.3 Affektisyys	40
5.4 Episteemisyys	42
6 Yhteenveto ja päätelmät	43
Aineisto	47
Lähteet	47

1 Johdanto

Tarkastelen tässä pro gradu -työssä *kyllä se N sitten V* -konstruktiota ja sen käyttöä internet-keskustelupalstaviesteissä. Konstruktiolla tarkoitan sellaista kielenkäyttöön vakiintunutta rakennetta, josta Iso suomen kielioppi käyttää pääasiassa nimitystä *muotti* (VISK, määritelmät: *konstruktio*; *muotti*). Kyseessä on useasta kielen osasta koostuva rakennehahmo tai ”runko”, johon tietyt elementit sopivat ja toiset taas eivät. Konstruktiokieliopin termein kyse on vakiintuneesta muoto–merkitys-parista, jolla on oma, osittain konstruktiossa esiintyvistä lekseemeistä riippumaton merkityksensä (Kamppi 2012: 33).

Konstruktiokielioppi katsoo, että koko kielioppimme koostuu konstruktioista. Konstruktioita ovat Ison suomen kieliopin muotiksi kutsumien rakenteiden lisäksi esim. lausetyypit, idiomit, yksittäiset sanat ja morfeemit. (Kotilainen 2007: 17.) Jopa käsityksemme kielestä ja siitä, mikä on kieliopin mukaista, perustuu näkemyksen mukaan konstruktioihin (mts. 19). Näin ollen kieliopin tutkijan tehtävä on kielen konstruktioiden kuvaaminen (mp.). Tutkimustani motivoi sama oletus, joka toimii Kotilaisen väitöskirjan lähtökohtana (mp.): kielenkäyttöämme eivät ohjaa säännöt, vaan käsityksemme näistä kielen osasista ja niiden piirteistä.

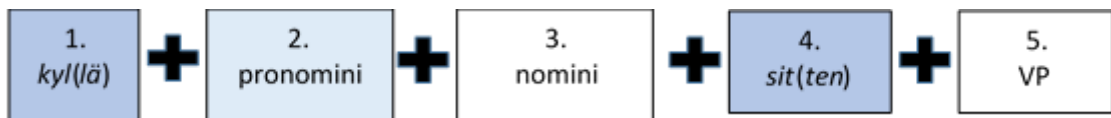
Kognitiivisen kieliopin johtohahmon Ronald Langackerin mukaan (1987: 57) kielioppi on konventionaalisten kielenyksikköjen järjestynyt kokoelma. Ymmärrän järjestyneisyyden siten, että nuo yksiköt (konstruktiokieliopin mukaan konstruktiot) ovat järjestyksessä suhteessa paitsi maailmaan myös toisiinsa; mikään niistä ei ole irrallaan muista kielenyksiköistä, vaan linkittyy ja limittyy muiden yksiköiden kanssa. Valitsemalla tarkasteluun yksittäisen konstruktion voi tutkia yhtä pientä kieliopin palasta. Koska tuo palanen on kuitenkin monin tavoin kytköksissä muihin kieliopinpalasiin ja kielenkäyttöön yleisesti, on tarkastelun avulla mahdollista valaista näennäistä kohdettaan laajempi alue.

Tarkastelemaani konstruktiota tai sen lähikonstruktioita ei ole aiemmin tutkittu. Jarkko Niemi on tutkinut pro gradu -työssään (2007) ja väitöskirjassaan (2015) myönnyttelymuotiksi kutsumaansa konstruktiota, joka koostuu mahdollisuutta ilmaisevasta modaaliverbistä, sävypartikkeleista *-hAn* ja *sitä/tuota* sekä A-infinitivistä (esim. *voihan sitä noinkin ajatella*). Lari Kotilainen (2007) puolestaan on tutkinut väitöskirjansa tapaustutkimuksissa esimerkiksi *mikäs on ollessa* -konstruktiota, kieltoverbitöntä kieltokonstruktiota ja sen lähikonstruktiota ”kirosanakonstruktiota” (*vitut minä mikään viisas ole(n)*). Muita viimeaikaisia tutkimuksia konstruktioaiheesta ovat Maria Häkin (2018) ja Tiina Sinnemaan (2015) pro gradu -työt. Häkki

tarkastelee *sit*ä on *oltu* -konstruktiota ja Sinnemaa *koska x* -rakennetta eli lyhyttä verbitöntä *koska*-rakennetta. Jenni Järvinen puolestaan tarkastelee naisen euro -konstruktiota pro gradu -työssään (2018), joka lähestyy konstruktioaihetta nähdäkseni vahvemmin semantiikkaan pohjautuen.

1.1 *kyllä se N sitten V*

Jotta konstruktion tutkiminen on ylipäänsä mahdollista, on aluksi otettava kantaa siihen, mistä osista konstruktio koostuu. Koska *kyllä se N sitten V* -konstruktiota ei ole vielä lingvistisesti tutkittu tai määritelty, on lähtökohtaa pidettävä eräänlaisena hypoteesina. Alla oleva kuvio kuvaa hypoteesini mukaista konstruktiota ja sen viittä osaa.

KUVIO 1. *kyllä se N sitten V* -konstruktion osat.

Hypoteesini mukaan konstruktion ytimen muodostavat alkuasemainen *kyllä* (1), kataforisesti eli jäljempänä tulevaan referenttiin viittaava pronomini (2) sekä partikkeli *sitten* (4). Lisäksi konstruktiossa on pronominin referenttinä toimiva nomini (3) sekä verbilauseke (5). Kuviossa 1 elementtien taustan väri ilmaisee niiden muodon velvoittavuutta, toisin sanoen sitä, kuinka tarkkaan määritelty kunkin elementin leksikaalinen sisältö on. Tummin sinisellä on merkitty ne elementit, joilla on kaikkein määrätyn muoto: niihin sopii vain tietty lekseemi. Vaaleammalla sinisellä merkitylle elementille on joitakin vaatimuksia muodon suhteen, mutta lekseemitasolla sen sisältö on periaatteessa vapaa. Valkoisella taustalla olevilla elementeillä on hypoteesissani vähiten muotovaatimuksia: lähinnä sanaluokkaan ja/tai lauseenjäsentehtävään liittyviä.

Kyllä tai *kyl* on siis määrämuotoisena elementtinä konstruktion ensimmäisellä paikalla. Toisella paikalla on pronomini, joka on kataforisessa suhteessa jäljempänä, kolmospaikalla tulevaan samatarkoitteeseen korrelaattiinsa (pronominiin viittaussuhteista: VISK § 1405). Käytännössä kyseeseen tulevat vain demonstratiivi- ja persoonapronominit, sillä muut pronominityypit eivät näyttäisi olevan puhtaasti samatarkoitteisia korrelaattiinsa kanssa (esim. *koko homma*, *jotkut miehet* vs. *tuo homma*, *te miehet*). Kolmospaikan nominille ei ole hypoteesissa konstruktion näkökulmasta muita vaatimuksia kuin pronominin korrelaattina

toimiminen. Nelospaikalla on niin ikään määrämuotoinen *sitten*. Viidennelle paikalle sijoittuu verbi, liittomuoto, verbiliitto tai verbiketju sekä verbin valenssiin kuuluvat muut argumentit.

1.2 Vakiintunut konstruktio vai satunnainen sanajono?

Eräs monilekseemisen konstruktion tutkimiseen liittyvä ongelma on määrittelyssä: mikä lasketaan vakiintuneeksi konstruktioksi? Kuten myöhemmin luvussa 2.1.2 Pentti Leinoa (1993: 64) mukaillen esitän, ei vakiintuneisuus ole joko–tai-ominaisuus, vaan – kuten niin monet kielen ominaisuudet – asteittaista. Tätä problematiikkaa on tarkastellut muiden muassa Lari Kotilainen artikkelissaan *Innovaatio, lipsahdus vai vakiintunut konstruktio?* (2012). Kotilaisen mukaan (mts. 211) vakiintuneisuuden arvioinnissa voi hyödyntää ainakin neljää kriteeriä: 1) yleisyys aineistossa, 2) yhdenmukaisuudet esiintymiskontekstissa, 3) omaan kielitajuun perustuva kielenmukaisuus ja 4) maininnat tutkimuskirjallisuudessa.

Tarkastelemaani konstruktion sovellettaessa kriteereistä täyttyy 3 ensimmäistä: 1) Suomi24.fi-keskustelukorpukseen tehdyn haun perusteella konstruktiota voi pitää melko yleisenä (esittelen aineiston keruuta tarkemmin luvussa 3). Yleisyys on toki suhteellista: onko pari tuhatta esiintymää 256 745 360 virkkeen korpuksessa paljon vai vähän? Katson sen kuitenkin riittäväksi määräksi, jotta voidaan 2) analysoida esiintymiskontekstia ja selvittää sen avulla, täyttyykö yhdenmukaisuuden kriteeri. Tämän tutkielman analyysiluvuissa käsittelemieni kontekstipiirteiden avulla esitän, että kriteerin täyttymiselle on perusteet. Lisäksi on kriteeri 3), jota voi pitää kaikkein vaikeimmin tieteellisin keinoin perusteltavana: kielitaju. Se on kullakin kielenkäyttäjällä henkilökohtainen; tuskin löytyy kahta täysin samanlaista. Oma kielitajuni on alkanut tarkastella *kyllä se N sitten V* -lekseemiyhdistelmää yhtenä kielellisenä yksikkönä tai ”pakettina”, joten tähän intuitioon on luotettava.

Kotilaisen ehdottamista vakiintuneisuuden arvioinnin kriteereistä yksi, kriteeri 4 jää *kyllä se N sitten V* -konstruktion kohdalla täyttymättä: kuten olen edellä esittänyt, ei tutkimuskirjallisuudesta löydy mainintoja tarkastelemastani konstruktiosta. Nähdäkseni kriteerin 4 täyttymistä ei voi kuitenkaan pitää edellytyksenä ”konstruktioudelle”. Perustelen tätä kongnitiivisen kielentutkimuksen ja konstruktiokieliopin yleisesti jakaman näkemyksen avulla: koko kielioppi koostuu konstruktioista, vakiintuneista muodon ja merkityksen yhteenliittymistä (Kotilainen 2007: 19). Jos näin on, on konstruktioita oltava niin valtava määrä, että on varsin epätodennäköistä, että edes murto-osasta suomen kielen konstruktioita löytyisi maininta tutkimuskirjallisuudesta. Toki mainituksi tuleminen on selvä indikaattori vakiintuneisuudesta, sitä ei käy kiistäminen.

1.3 Tutkimuksen tavoite, tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne

Konstruktiokielioppi katsoo konstruktion merkityksen olevan enemmän kuin vain osiensa summa. Siten pelkkiä monilekseemisen konstruktion osia erikseen tarkastelemalla ei päästä käsiksi sen semantiikkaan tai tehtäviin keskustelussa. On tarkasteltava myös kontekstia. Tämän tutkimuksen tavoite on selvittää *kyllä se N sitten V* -konstruktion semantiikkaa ja tehtäviä. Konstruktion esiintymiskontekstia tarkastelemalla pyrin selvittämään, mistä tuo ”lisäarvo” tässä konstruktiossa muodostuu – mikä tekee siitä enemmän kuin osiensa summan? Samalla on mahdollisuus saada selville jotakin uutta konstruktion osina toimivista lekseemeistä: miten konstruktio vaikuttaa niiden semantiikkaan.

Varsinainen tutkimuskohde on kuitenkin luvussa 1.1 määrittelemäni *kyllä se N sitten V* -konstruktioksi nimittämäni kielenyksikkö, jonka käyttöala ja merkitykset minua kiinnostavat. Aineistoa analysoimalla pyrin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Miten konstruktion osat vaikuttavat sen merkitykseen?
- 2) Mitä yhteneväisyyksiä konstruktion vaihtuvia paikkoja täydentävien lekseemien välillä voi havaita?
- 3) Millaisissa konteksteissa konstruktio esiintyy?

Tutkielma etenee siten, että seuraavaksi, luvussa 2 esittelen teoreettisen viitekehyksen eli kognitiivisen kielentutkimuksen ja konstruktiokieliopin tutkielman kannalta keskeisiä näkemyksiä. Luvussa 3 selostan aineiston keruuprosessin. Luvut 4 ja 5 ovat analyysilukuja, joissa erittelen aineistosta nousseita havaintojani ja lopuksi luvussa 6 kokoan yhteen tutkielman keskeisimmät havainnot ja johtopäätökset. Luvussa 6 esitän myös tarkemmat rakenneskeemat tämän tutkielman lähtökohtana toimivasta hypoteettisesta *kyllä se N sitten V* -konstruktiosta.

2 Teoreettinen viitekehys

Tärkeimmän teoreettisen taustan tälle tutkimukselle muodostaa kognitiivinen kielentutkimus ja erityisesti sen keskeisiin teorioihin kuuluva kognitiivinen kielioppi. Koska tarkastelun keskiössä on konstruktio, hyödynnän lisäksi konstruktiokieliopin teoriaa. Tässä luvussa esittelen teoriataustaa siltä osin kuin se on tämän tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaista sekä joitain keskeisiä käsitteitä.

2.1 Kognitiivinen kielentutkimus

Kognitiivisen kielinäkemyksen mukaan kieli on osa ihmisen kognitiivista järjestelmää ja näin ollen kielen tutkimuksessa on otettava huomioon se, mitä tiedetään muilta ihmisen kognitiivista toimintaa tutkivilta aloilta. Tätä kognitiivisen kielentutkimuksen periaatetta kutsutaan **kognitiiviseksi sitoumukseksi**. (Evans & Green 2006: 40.) Kieltä ei siis pidetä muusta ajattelusta erillisenä moduulina, jolla olisi omat lainalaisuutensa. Tässä mielessä kognitiivinen kielentutkimus eroaa formaalisista kielinäkemyksistä, joita edustaa esimerkiksi Noah Chomskyn generatiivinen kielioppi ja joille vastalauseena kognitiivinen kielinäkemys alkujaan syntyikin. Generatiivinen tapa on myös nähdä kielen osa-alueet kuten fonologia, semantiikka ja syntaksi toisistaan erillisinä, omia lainalaisuuksiaan noudattavina yksiköinä. Tällaiseen näkemykseen tekee pesäeron kognitiivista lingvistiikkaa ohjaava **yleistettävyyden sitoumus**, jonka mukaan kaikkia kielen osa-alueita ohjaavat lopulta samat perusperiaatteet, joten kielentutkimuksessakaan ei ole mielekästä tehdä suurta eroa näiden välille. (Mts. 27–28.) Yksi esimerkki näistä periaatteista on käsitys kategorioiden jatkumomaisesta luonteesta, joka perustuu psykologi Eleanor Roschin 1970-luvulla kehittämään prototyypiteoriaan (mts. 249), jonka perintöä kielentutkimukselle käsittelen seuraavassa alaluvussa.

2.1.1 Prototyypisyys

Ison suomen kieliopin mukaan prototyypisyydellä tarkoitetaan ”kategorian keskeisintä edustajaa, jolla on eniten kategoriaa määritteleviä ominaisuuksia” (VISK, määritelmät: *prototyypisyys*). Roschin teoria prototyypeistä syrjäytti aiemmin vallalla olleen klassisiin kategorioihin perustuvan näkemyksen, jonka mukaan kategoriaan kuulumisen ehtona on se, että kohteella on määrätty ominaisuudet. Klassisen näkemyksen mukaan kategoriat ovat selvärajaisia piirrelueteloita: jos täytät ehdot, olet mukana; jos et, olet ulkona. Roschin havaintojen perusteella asia ei useinkaan ole aivan näin yksinkertainen, ja näihin havaintoihin perustuu myös kognitiivisen lingvistiikan omaksuma kategorianäkemys. (Evans & Green 2006: 249; Leino, P. 1993: 34–36.) Sen mukaan kategorian jäsenyys ei ole joko–tai-tyyppinen ominaisuus, vaan kategorian sisällä on jatkumomaisesti *perheyhtäläisyyksien* kautta toisiinsa kytköksissä olevien jäsenten sarja. Koska kategoriat ovat sumearajaisia, voi jäseniä olla myös kategorian reunoilla. Lisäksi kategoriat menevät osin limittäin, joten jatkumomaisuus ulottuu yhtä kategoriaa laajemmalle: ei ole esimerkiksi yksiselitteistä, koska *kupista* tulee *kulho*. Tämän kategorioiden jatkumoluonteisuuden katsotaan pätevän kaikilla kielen osa-alueilla. (Leino, P. 1993: 34–36; Evans & Green 2006: 28–35.)

Kategorioiden katsotaan rakentuvan *prototyypisyyden* ympärille. Prototyypisyys on sekin jatkumoluonteinen ilmiö: kategorian keskellä ovat sen tyypillisimmät eli prototyypiset edustajat, reunoilla vähemmän tyypilliset eli vähemmän prototyypiset. Leino (1993: 36) käyttää esimerkkinä linnun kategoriaa: punarinta ja peippo ovat prototyypisiä lintuja, kun taas pingviini ja kana epäprototyypisiä. Evans ja Green (2006: 265–267) esittelevät tarkemmin Roschin tutkimusta, johon ilmeisesti myös Leinon esimerkki perustuu. Siinä osallistujia pyydettiin antamaan kategorioiden jäsenille numeroarvo sen mukaan, kuinka hyvin tuo jäsen heidän mielestään edustaa kyseistä kategoriaa. Lisäksi kerättiin ominaisuuksia, joita osallistujat liittivät kuhunkin jäseneseen. Rosch löysi korrelaation mainittujen ominaisuuksien ja prototyypisyyden välillä: mitä useampaan kategorian jäseneseen ominaisuus liitettiin, sitä todennäköisemmin se ominaisuus oli myös prototyypillä. (Mp.) Tätä kutsutaan *perheyhtäläisyydeksi*. Vaikka pingviini ja punarinta eroavat suuresti siinä, kuinka edustavia luokkansa jäseniä ne ovat, niillä on riittävästi yhteneväisiä piirteitä eli perheyhtäläisyyksiä, että niitä voidaan pitää saman kategorian edustajina. (Leino, P. 1993: 36.)

Roschin teoriaa kohtaan on esitetty kritiikkiä (ks. esim. Evans & Green 2006: 268–269), mutta sen kategorioihin ja prototyypisyyteen liittyvät peruseriaatteet on laajalti omaksuttu kielentutkimuksen piirissä käyttökelpoisina työvälineinä (ks. esim. Karlsson 2008: 210).

Prototyypin käsitettä ja linnun kategoria -esimerkkiä hyödynnetään kielitieteellisessä kirjallisuudessa jopa ilman viittausta Roschiin (esim. Ojutkangas, Larjavaara, Miestamo & Ylikoski 2009: 81), minkä voi tulkita osoitukseksi prototyyppiajattelun vakiintuneisuudesta.

Prototyypin käsitettä on hyödynnetty Karlssonin (2008: 201) mukaan erityisesti merkityksen tarkasteluun, johon myös Leino (1993) sitä soveltaa tarkastellessaan polysemiaa ilmiönä. Leino puhuu *prototyyppisemantiikasta*. Sen mukaan kategoriat rakentuvat kategorian keskukseen sijoittuvien prototyyppien ympärille. Kategorian ei-prototyyppiset jäsenet asettuvat säteittäin siten, että mitä enemmän kategorian jäsen poikkeaa prototyyppistä, sitä kauemmas keskustasta se sijoittuu. (Mts. 128.) Tällaisia kategorian jäseniä kutsutaan *perifeerisiksi* (mp.; Evans & Green 2006: 331).

2.1.2 Rakenneskeema

Kognitiivisessa kielentutkimuksessa *skeemalla* tarkoitetaan yleistystä – tietorakennetta, joka kattaa kaikki sen toteutumat eli *elaboraatiot* riippumatta niiden prototyyppisyydestä tai perifeerisyydestä. Siten esimerkiksi skemaattinen [PUU] pitää sisällään kaikki puuyksilöt lajista, koosta ja sijainnista riippumatta. (Langacker 1987: 68; Leino, P. 1993: 107.) Rakenneskeema vastaa Leinon mukaan (1993: 62) generatiivisen kielinäkemyksen sääntöä: sitä mikä kaikki kielessä on mahdollista. Rakenneskeema on yleistys kielellisestä rakenteesta: se on luurankomainen hahmo kaikista niistä piirteistä, jotka ovat yhteisiä kaikille skeeman elaboraatioille (mts. 64–65). Leino käyttää fennistiikkaan soveltaen esimerkkinä *-Ointi-*loppuisten johdosten sarjaa. Siinä kantasanan hahmottama olio (*puuteri*, *puoskari*) on jollakin tapaa osallisena prosessissa, jota kuvaa oliota vastaava *-oi-*johtaminen verbi (*puuteroida*, *puoskaroida*). Leino esittää rakenneskeeman seuraavasti, sivuuttaen semanttisen puolen ja keskittyen pelkästään skeeman fonologiseen puoleen: [[[...CVri]-[Oi]]-[nti]]. Skeema esittää, miten *ri-*loppuiseen kantasanaan, jonka viimeistä edellinen tavu päättyy lyhyeen vokaaliin, liittyy johdin *-Oi* ja siihen johdin *-nti*.¹ Skeema kuvaa siten kaikkea, mikä on yhteistä sen toteutumille. Toiset toteutumat ovat vakiintuneempia kielen ilmauksia ja toiset vähemmän vakiintuneita, mutta toteuttavat yhtä kaikki samaa rakenneskeemaa. (Mp.)

Elaboraation ja skeeman väliseen suhteeseen liittyy sanktioinnin eli oikeuttamisen käsite. Silloin, kun elaboraatio ei täydellisesti vastaa skeemaa, puhutaan osittaisesta sanktioinnista.

¹ Leinolla on esimerkeissä myös *vasarointi* (1993: 64), joka ei tarkkaan ottaen vastaa esitettyä rakenneskeemaa, sillä kantasana *vasara* päättyy *-ra* eikä *-ri*. Se ei siis ole täysin sanktioitu [[[...CVri]-[Oi]]-[nti]]-skeeman toteutuma, vaikka Leino niin esittää.

(Langacker 1987: 69; Leino, P. 1993: 66–67.) Prototyypiajattelua soveltaen kyseessä on tällöin skeeman ei-prototyypinen elaboraatio. Leinon mukaan (mp.) kyse on jännitteestä skeeman ja elaboraation välillä. Hän käyttää esimerkkinä sanaa *upseerointi*, joka on vain osittain sanktioitu [[[...CVri]-[Oi]]-[nti]] -rakenneskeeman toteutuma, sillä sen kantasana *upseeri* ei täysin vastaa skeeman asettamia ehtoja. Sen sijaan vaikkapa *nikkarointi* ja *teekkarointi* ovat Leinon mukaan täysin sanktioituja, koska ne täyttävät skeemassa esitetyt ehdot. Sanktiointi riippuu kuitenkin Leinon mukaan myös puhujan arviosta, jolloin mitataankin sitä, miten hyvin ilmaus vastaa kielen konventioita. (Mp.) Esimerkiksi Suomi24.fi-keskusteluaineistoa sisältävästä korpuksesta poimitussa ilmauksessa *Nykyisin ei web-kamerointi paljon maksa* sana *kamerointi* ei ole täysin sanktioitu [[[...CVri]-[Oi]]-[nti]] -skeeman toteutuma, sillä kantasana päättyy *-ra* eikä *-ri*. Ilmauksen käsitteistäjälle *kamerointi* saattaa kuitenkin olla konventionaalisempi ilmaus kuin vaikkapa *teekkarointi*, jolloin hänen oma konventionaalisten kielenyksikköjen järjestynyt kokoelmansa sanktioi enemmän *kamerointia* kuin *teekkarointia*. Sanktiointi liittyy siihen, kuinka vakiintuneena käsitteistäjä ilmausta pitää: onko sillä yksikön asema. Vakiintuneisuus on asteittaista ja vaihtelee puhujittain sekä muuttuu ajan mittaan. (Mts. 65.)

Kaikki edellä mainitut esimerkit voitaisiin nähdäkseni esittää skemaattisemman [[[...VrV]-[Oi]]-[nti]] -skeeman (muodon puolesta täysin sanktioituina) toteutumina. Tämän ylätasoon skeeman toteutumat jakautuvat sitten edelleen spesifisempiin skeemoihin, mukaan lukien Leinon esittämä skeema, sen mukaan, onko niissä pitkä vokaali (*upseeri*), päättyvätkö ne *-ri* vai *-ra* jne. Jos käytetään esittämäni skemaattisempaa rakenneskeemaa, riippuisi sanktioinnin aste pelkästään ilmauksen konventionaalisuudesta, sillä kaikki toteutumat olisivat muodon puolesta täysin sanktioituja. Esittämäni skeema – samoin kuin Leinon esittämä – jättää huomiotta semanttisen puolen, jonka kognitiivinen lingvistiikka katsoo kuitenkin keskeiseksi kielellisiä yksiköjä analysoitaessa. Kielenyksiköt ovat näkemyksen mukaan kaksinapaisia symbolisia yksiköitä: niillä on fonologisen navan lisäksi myös semanttinen napa, eli ne ovat muodon ja merkityksen yhteenliittymiä. (Evans & Green 2006: 476.) Skeemalla voi näin ollen olla myös semantiikkaan liittyviä vaatimuksia elaboraatioille. Tulkintani mukaan elaboraation sanktioinnin kokonaisarvoon vaikuttaa siis kolme osatekijää: 1) muodon sanktiointi 2) merkityksen sanktiointi ja 3) konventionaalisuuden sanktiointi. Näiden yhteistuloksena käsitteistäjä muodostaa kantansa siitä, onko ilmaus oikeutettu, ongelmaton rakenneskeeman toteutuma.

Tämän tutkielman edetessä pyrin tarkentamaan skeeman käsitteen avulla hypoteettisen *kyllä se N sitten V* -konstruktion määritelmää: tarkoitukseni on hahmotella mahdollisimman selkeä kuva siitä, minkälaisia elaboraatioita tähän skeemaan kuuluu.

2.1.3 Konstruoinnin ulottuvuuksista

Konstruoinnilla (construal) viitataan kognitiivisessa kielitieteessä siihen, että on vaihtoehtoisia tapoja käsitteistää sama tilanne erilaisiin mielikuviin vedoten (Leino, P. 1993: 50; Tieteen termipankki 5.5.2019: Kielitiede: *konstruointi*). Erään kognitiivisen kielentutkimuksen kattavimmista ja keskeisimmistä teorioista, kognitiivisen kieliopin, kehittänyt Ronald Langacker (1987) käyttää näyttämövertausta asian havainnollistamiseen: käsitteistäjä (puhuja tms.) valitsee jonkin mielikuvarakenteen asian esittämiseen, minkä seurauksena jotkin puolet ovat näyttämöllä ilmipantuina ja toiset eivät. Nämä valinnat vaikuttavat osaltaan siihen, mitkä merkitykset nousevat ilmauksessa korosteiseksi (Evans & Green 2006: 467). Lisäksi tulkintaan vaikuttaa katsojan (toisen käsitteistäjän eli kuulijan tai lukijan) näkökulma ja etäisyys näyttämöön sekä se, mihin hän kiinnittää huomionsa (Langacker 2008: 55). Langacker on teorioissaan erotellut mielikuvista erilaisia ulottuvuuksia tai parametrejä: ensimmäisessä versiossa pääparametrit olivat *valinta*, *perspektiivi* ja *abstraktio* (1987: 117). Näistä valinta liittyy siihen, mitä tilanteen puolia käsitellään; perspektiivi tarkastelun näkökulmaan ja abstraktio ilmauksen spesifisyyden tasoon (Leino, P. 1993: 51). Myöhemmässä versiossa Langacker (2008: 55) on määritellyt pääparametreiksi *spesifisyyden*, *fokuksen*, *prominenssin* ja *perspektiivin*. Tarkastelen näistä lähemmin perspektiiviä, koska se on tämän tutkimuksen kannalta relevantin.

Perspektiivin (myöhemmässä Langackerin teoriassa tosin fokuksen) alaan kuuluu eräs keskeinen kognitiivisen kielentutkimuksen käsitepari: jako *kuvioon* ja *taustaan*. Kuvio on se lausuman osa, joka nousee korosteiseksi suhteessa himmeämpään taustaan: esimerkiksi yhtäkkinen kova ääni hiljaisuudessa tai liikkuva kursori paikoillaan olevaa taustaa vasten tietokoneen ruudulla. Taustaan jää myös esimerkiksi predikaation kehykseen kuuluva eksplikoimaton taustatieto – vaikkapa se, että *eno* osoittaa yhtä henkilöä sukulaisuussuhteiden muodostamassa joukossa. (Langacker 1987: 120–121; Langacker 2008: 57–58; Leino, P. 1993: 51–52.)

Myös ”kommunikatiivinen taustoittaminen” kuuluu jaottelun *taustapuoleen* (Langacker 2008: 59). Havainnollistan tätä esimerkillä aineistostani:

Ja mielestäni nyt näin kesällä kannattaa ottaa kaikki asiat hieman kepeämmin, kyllä niitä kaamoskelejä sitten talvella jaksaa paremmin.

Lausuman alun *ja mielestäni* luo kommunikatiivisen taustan (kirjoittajan mielipide), johon sitä seuraava väite suhteutuu. Puolestaan kaikki lausuman edellä sanottu toimii taustana koko lausuman tulkinnalle – samoin se, mitä tiedetään kontekstista: keskustelun topiikista, keskustelun aiemmasta kulusta, keskustelupalstan käytänteistä, keskustelijoiden keskinäisistä suhteista ja niin edelleen. Langacker (2008: 59) nimittää tätä ilmiötä termillä *current discourse space* (CDS). Termillä tarkoitetaan mentaalista tilaa, joka käsittää kaikki ne taustatiedot, jotka puhujan ja kuulijan oletetaan jakavan lausumanaikaisella hetkellä. Jokainen lausuma päivittää tätä mentaalista tilaa jollakin tapaa. (Mp.) Ilmiö liittyy myös lausuman informaatorakenteeseen: siihen mikä esitetään uutena informaationa, mikä aiemmasta tuttuna (mts. 59–60).

Siinä missä edellisen esimerkin *mielestäni* jättää kirjoittajan mielipiteenä toimimisen taustaksi sitä seuraavalle väittämälle, on seuraavan esimerkin kuvaus samantyyppisestä asetelmasta niin yksityiskohtainen, että se työntyy etualalle (Langackerin mukaan [2008: 59] yksityiskohtaisuus aiheuttaa etualaisuuden):

Itse kuulun niihin, jotka ovat sitä mieltä, että kyllä sen oikean sitten huomaa, kun se tulee eteen.

Kirjoittaja piiryy tässä kuvioksi – osin sen vuoksi, että *Itse* on lausumassa teemapaikalla. Se konstruoi kirjoittajan eksplisiittisesti mukaan lausumaan eli asettaa kirjoittajan näyttämölle. Tähän liittyy toinen perspektiivin alaan kuuluva käsitteistykseen ulottuvuus: konstruointisuhde eli *konstruoinnin objektiivisuus/subjektiivisuus*. Tässä on kyse käsitteistäjän suhteesta käsitteistyksessä kuvattuun tilanteeseen, ja yksinkertaisimmillaan siitä, missä määrin käsitteistäjä on ilmipantuna lausumassa. (Jaakola 2015: 614; Langacker 2008: 77–78.) Edellisessä esimerkissä käsitteistäjä on selkeästi ilmipantuna: predikaattiverbin taivutuspäätteessä sekä teemapaikalle nostetussa refleksiivipronominissa *Itse*. Näyttämölle asetettuna käsitteistäjästä tulee itsestään havainnoinnin kohde eli objekti. Objektivoiminen lisäksi nostaa käsitteistäjän hahmon korosteiseksi suhteessa taustaan (Jaakola 2012: 543).

2.2. Konstruktiokielioppi

Konstruktiokieliopissa kognitiivisen kieliopin ”kaksinapaisia symbolisia kielenyksikköjä” tai rakenneskeemoja kutsutaan *konstruktioiksi*. Kognitiivista kielioppia ja konstruktiokielioppia tutkimuksessaan yhdistänyt Jaakko Leino (2003: 69) pitää termejä rakenneskeema ja konstruktio pitkälti synonyymisinä. Käytännön kannalta merkittävin ero näiden teorioiden välillä näyttää olevan painotuksissa: kognitiivinen kielioppi painottaa merkityksen osuutta, kun taas konstruktiokielioppi keskittyy täsmällisempään muodon kuvaamiseen (mp.). Koska molemmat suuntaukset kuitenkin katsovat sekä muodon että merkityksen olevan kaikkien kielenyksikköjen kaksi puolta, ei niiden välillä ole sellaista ristiriitaa, joka estäisi hyödyntämästä kummankin kuvausmallin käyttövoimaisimpia puolia analyysin välineenä. Kognitiivista kielioppia ja konstruktiokielioppia on yhdistellyt Leinon (2003) lisäksi myös ainakin Lari Kotilainen väitöskirjassaan (2007). Croft ja Cruse (2004: 225) esittävät jopa, että konstruktiokielioppi on kognitiivisen kielentutkimuksen syntaksiin keskittynyt suuntaus. Yleisesti katsotaan kuitenkin, että konstruktiokielioppi on alkujaan generatiivisen kielitieteen haara, joka on sittemmin lähentynyt kognitiivista kielentutkimusta (ks. esim. Kotilainen 2007: 13–15).

Eräs konstruktiokieliopin keskeisimpiä vaikuttajia on Adele Goldberg, jonka vuonna 1995 ilmestynyt väitöskirjatutkimus argumenttirakennekonstruktioista nosti hänet itsensä ja konstruktiokieliopin kielitiedeyhteisön valokeilaan (Leino, J. 2010: 71). Goldbergin oma konstruktion määritelmä on muuttunut vuosien saatossa väljemmäksi. Vuoden 1995 versiossa määritelmä on tällainen:

C on konstruktio jos ja vain jos C on sellainen muodon ja merkityksen yhteenliittymä $\langle Fi, Si \rangle$, jossa jokin Fi :n tai Si :n piirre ei ole suoraan ennustettavissa C :n rakenneosista tai muista muualla määritellyistä konstruktioista.

(Goldberg 1995: 4; suomennos Leino, J. 2010: 91.)

Tai kuten Kotilainen (2007: 16) saman muotoilee ”konstruktiot ovat kokonaisuuksia, joiden merkitystä tai muotoa ei voi täysin päätellä kokonaisuuden muodostavista osista tai muista konstruktioista”.

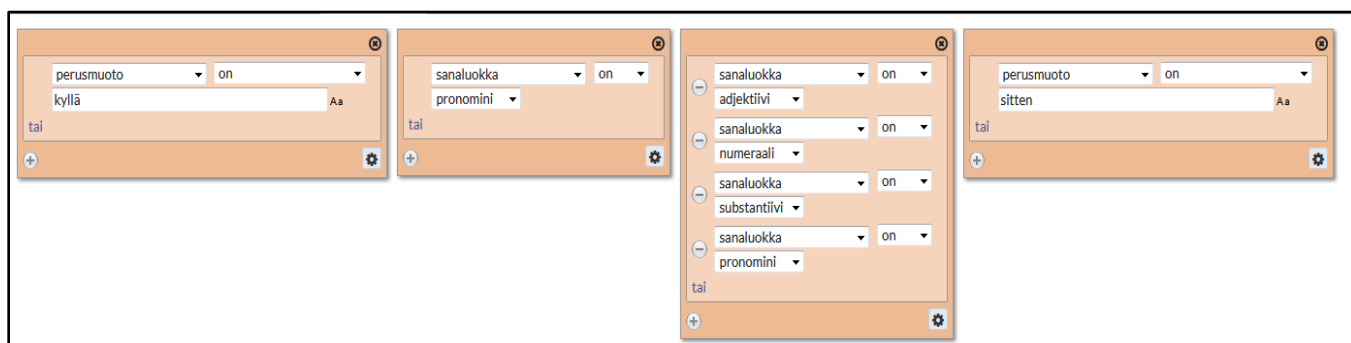
Vuoden 2006 määritelmä on laveampi. Sen mukaan ”konstruktio on vakiintunut muodon ja merkityksen yhdistelmä” (Goldberg 2006: 3). Kotilainen (2007: 15–18) puntaroi Goldbergin konstruktiomääritelmien eroja tarkemmin väitöskirjassaan ja päättyy itse käyttämään termiä

konstruktio samassa merkityksessä kuin kognitiivisen kieliopin termiä *konventionaalinen kielen yksikkö* ”sellaisena kuin esimerkiksi Pentti Leino (1993: 61) sen esittelee”. Leinon mukaan² (mp.) puolestaan tällainen yksikkö on kielenkäyttäjän läpikotaisin hallitsema rakenne, valmiiksi pakattu kokonaisuus, joka on helppo poimia käyttöön ”ilman konstruktivistista ponnistelua”. Sitä ei ole tarpeen koota pala palalta, vaan se on valmiina käytettäväksi ”sellaisenaan”. Esimerkkinä konventionaalisesta kielenyksiköstä Leino käyttää mm. ilmausta *heittää herjaa* ja vastaesimerkkinä *heittää hiekkaa*, jolla puolestaan ei ole yksikön statusta, koska kielenkäyttäjä joutuu kokoamaan sen osinaan olevista yksiköistä. (Mp.) Nähdäkseni tähän määritelmään tukeutuminen konstruktion määrittelyssä on ongelmallista siinä mielessä, että se jättää huomiotta sellaiset rakenteet, joissa on jokin avoin kohta – esimerkiksi *heittää*-verbi ei yleiskielessä ole valmis käytettäväksi ”sellaisenaan” ilman sen argumenttirakenteeseen kuuluvaa objektia. Tämän huomioiden olen itse taipuvaisempi Jaakko Leinon (2003: 69) kannalle, joka rinnastaa konstruktion ja rakenneskeeman merkitykset.

² Leino itse asiassa esittelee tekstissä Langackerin kognitiivisen kieliopin pääkohtia.

3 Aineiston keruu

Aineistona käytän Suomi24-internetkeskusteluja sisältävästä korpuksesta kerättyä konkordanssia eli kokoelmaa konstruktion esiintymiä. Kyseessä on ns. KWIC-konkordanssi (Key Word In Context), joten konkordanssi sisältää haetun konstruktion lisäksi sen esiintymisympäristön (McEnery & Hardie 2011: 35) – tässä tapauksessa konstruktiota edeltävän ja seuraavan tekstin virkkeen tarkkuudella. Aineisto on kerätty Korp-palvelimella ja hakulausekkeen kriteerit on määritelty seuraavan kuvan osoittamalla tavalla.

KUVA 1. Aineiston hakukriteerit Korp-palvelimella.

Näin on saatu konkordanssi, jossa on neljän saneen yhdistelmiä konteksteineen. Kuten kuva 1 osoittaa, yhdistelmän ensimmäisen saneen kriteeriksi olen määrittänyt, että sen perusmuoto on *kyllä*. Näin olen saanut mukaan myös tapaukset, joissa partikkeliin *kyllä* on liittynyt liitepartikkeli (vrt. ”sana on *kyllä*”, jolloin tämä ei toteutuisi). Seuraavan saneen hakukriteerinä on, että sen sanaluokka on pronomini. Suomi24-korpuksessa ei ole eritelty eri pronominityyppejä eli tuloksiin tulee tällä haulla myös muita kuin hypoteesini mukaisia demonstratiivi- ja persoonapronomineja. Kolmannelle saneelle olen määrittänyt hakukriteerin niin ikään sanaluokan perusteella: sen tulee olla annotoitu adjektiiviksi, numeraaliksi, pronominiksi tai substantiiviksi – eli nominiksi. Neljännen saneen perusmuodoksi olen määritellyt *sitten*.³ Verbilauseketta en määritellyt mukaan hakulausekkeeseen, etten rajaisi pois tapauksia, joissa *sitten*-sanana ja predikaattiverbin väliin tulee muuta ainesta, kuten esimerkissä 1.

³ Hakukriteerin muotoilusta (”perusmuoto on”) huolimatta en ole saanut tähän tulokseen mukaan sellaisia esiintymiä, joissa *kyllä* tai *sitten* olisi lyhennetyssä muodossa *kyl* tai *sit*, vaikka tällaisia konstruktion esiintymiä erillisellä haulla löytyykin. Aineistosta siis puuttuvat sellaiset tapaukset kuin *Kyl ne asiat sit järjestyy* ja *kyl noi muijat sit on noloja*, joita pidän kuitenkin saman konstruktion esiintyminä.

1. Tsemppiä vaan *kyllä se koulu sitten taas elokuussa loppuu*.⁴

Hakulausekkeen muotoilu on keskeinen valinta ja rajausta, jonka korpuspohjaista tutkimusta tekevä tekee. On tärkeää tiedostaa, että tämä valinta vaikuttaa osaltaan siihen, mitä tutkimuksen tekijä lopulta tarkastelee tutkittavana ilmiönä. On täysin mahdollista, että hakulausekkeella asettamieni kriteerien ulkopuolelle jää aineistoa, joka sopisi yhtä lailla tarkasteltavaksi konstruktion edustumana. (Sama koskee tietysti muitakin kuin korpuspohjaisia tutkimuksia: lingvistin on vain harvoissa tapauksissa mahdollista kerätä aineistoonsa joka ikistä tutkimansa kielenilmiön edustumaa.) Tässä ongelmassa on kyse yhtäältä tutkijan tekemistä tietoisista ja tiedostamattomista valinnoista ja toisaalta siitä, minkälaisia hakuja tietokanta ylipäänsä mahdollistaa. Tutkimusprosessin riittävän läpinäkyvä kuvaus onkin tarpeen, jotta analyysin tuloksista voidaan tehdä perusteltuja päätelmiä.

Korpusaineistoihin liittyy lisäksi haasteita, joihin niiden käyttäjä ei voi itse vaikuttaa. Saneet on annotoitu, eli niihin on liitetty metadataa, jonka perusteella hakuja voidaan tehdä. Toisinaan annotoinnissa on kuitenkin epä johdonmukaisuuksia, joita on mahdoton ottaa huomioon hakuja tehdessä. Esimerkiksi sane *toinen* on annotoitu vaihtelevasti substantiiviksi ja pronominiksi, vaikka konteksti on samankaltainen. Esimerkissä 2 *toinen* on annotoitu substantiiviksi ja esimerkissä 3 pronominiksi:

2. – – *kyllä se toinen sitten ilmoittaa suhteen päättymisestä kun kyllästyy.*

3. Päästä ensin itse irti niin *kyllä se toinenkin sitten päästää.*

Tämä esimerkki ei vaikuta omaan aineistooni, sillä olen määritellyt hakuehtoihin kolmospaikalle joko substantiivin tai pronominin, mutta jos sama ilmiö esiintyy jonkin kakkospaikan pronominin kohdalla, voi sillä olla aineistoon vääristävä vaikutus.

Käyttämälläni hakukriteereillä saadaan Suomi24-korpuksesta 5115 esiintymän konkordanssi. Korp-palvelimen hakuvaihtoehtojen rajallisuudesta johtuen joukossa on kuitenkin myös muita kuin konstruktion kuuluvia tapauksia. Tällaisia ovat esimerkiksi tapaukset, joissa 2. paikan pronomini ja 3. paikan nomini eivät viittaa samaan tarkoitteeseen kuten esimerkeissä 4 ja 5.

4. *Kyllä sen jokainen sitten huomaa kun olen kääntynyt.*

5. *Kyllä se siitä sitten kun aikaa kuluu - -*

⁴ Kaikki tutkielmassa esitellyt esimerkit ovat alkuperäisessä kieliasussa eli sellaisina kuin ne on kirjoitettu Suomi24.fi-keskustelupalstalle. Merkitsen esimerkkeihin *kyllä se N sitten V*-konstruktion kursivilla ja tarkemman huomion kohteena olevat kielenaineokset **lihavoinnilla**.

Esimerkin 5 tapauksen katson omaksi vakiintuneeksi konstruktiokeeseen *kyllä se siitä (sitten [VL])*.

Esimerkkien 6 ja 7 kaltaisissa tapauksissa puolestaan pronomini määrittelee tai rajaa nominin tarkoitetta eikä näin ollen ole puhtaasti samatarkoitteinen.

6. Ei ole kyllä **mitään hajua** sitten että mitä osia kannattaa tilata

7. Mutta kyllä **jotkut hommat** sitten onnistuukin ja oon jopa ihan tyytyväinen.

Poistettuani konkordanssista muut kuin hypoteesini mukaiset esiintymät sekä tapaukset, joissa sama kommentti esiintyy aineistossa moneen kertaan⁵, jää jäljelle varsinainen aineisto, jossa on 2558 *kyllä se N sitten V* -konstruktion esiintymää konteksteineen.

Kielen yksiköt eivät ole selvärajaisia piirrekimppuja, jotka asettuisivat helposti siisteihin lokeroihin. Niin myös tämän aineiston konstruktioissa on valtaosassa piirteitä muista konstruktioista, eikä yleensä ole yksiselitteistä tulkintaa sille, mikä kuuluu mihinkin rakenneskeemaan. Esimerkissä 8 *kyllä se N sitten V* -konstruktio sekoittuu *sitten kun* -konstruktion:

8. Akkua en lähtisi vaihtamaan pelkän iän vuoksi, *kyllä sen vaihdontarpeen sitten huomaa kun startin pyörittäminen alkaa pakkasella käymään laiskaksi*.

Michael Barlow (2000) on esitellyt käsitteen *muotoblendi (formal blend)*, jolla hän tarkoittaa vakiintuneiden kielen rakenteiden yhdistelemistä tilanteeseen sopivalla tavalla.⁶ Yksi muotoblendien tarkastelua hankaloittava seikka on se, että yhdistämisestä voi olla hankala löytää todisteita: näemme suoraan blenderistä tulevan lopputuloksen, mutta emme sitä, mistä ainesosista se koostuu (mts. 324–325).

⁵ Näin voi olla, jos muut keskustelijat ovat ”lainanneet” sitä kommentoijaa, jonka viestissä konstruktio esiintyy.

⁶ Käsite *blendi* tai *sulauma* pohjaa Gilles Fauconnierin ja Mark Turnerin kehittämään *sulaumien teoriaan (Conceptual Blending Theory)* (Barlow 2000: 322; Evans & Green 2006: 401). Barlow’n muotoblendi keskittyy nimensä mukaisesti enemmän kahden (tai useamman) erillään toisistaan tunnistettavissa olevan muodon tai rakenteen sekoittumiseen, kun taas Fauconnierin ja Turnerin teoriassa keskiössä on käsitteiden ja merkitysten sulautuminen esimerkiksi analogioissa (ks. esim. Fauconnier & Turner 1996; Evans & Green 2006: 400–444; myös Kotilainen 2007: 47). Nähdäkseni Barlow’n muotoblendi ja *Conceptual Blending Theory* eivät ole vaihtoehtoisia lähestymistapoja samaan aiheeseen, vaan soveltuvat eri kielenilmiöiden tarkasteluun: muotoblendi esimerkiksi kieliopillistumisen ja sulaumateoria merkityksensynnyn tarkasteluun.

4 Konstruktion purkaminen osiin ja osien analysointi

Tässä luvussa tarkastelen hypoteettisen *kyllä se N sitten V* -konstruktion osia ja niiden semantiikkaa sekä pyrin valaisemaan sitä, miten kukin osa vaikuttaa koko konstruktion semantiikkaan. Aloitan partikkelista *sitten*, joka hahmottuu keskeisimmäksi konstruktion eri tehtäviä erottavaksi palaseksi. Esittelen konstruktion kaksi alalajia, K_1 ja K_2 , joiden jako perustuu juuri *sitten*-partikkelin saamaan merkitykseen. Sen jälkeen käsittelen verbilauseketta, *sitten* kakkospaikan pronominia ja kolmospaikan nominia ja lopuksi *kyllä*-partikkelin roolia konstruktion merkityksen muotoutumisessa.

4.1 *sitten*-partikkeli

Määrittelin johdannossa *sitten*-partikkelin olevan konstruktiossa määrämuotoinen elementti, eli se esiintyy aineiston kaikissa esiintymissä nelospaikalla määrämuotoisena – edes liitepartikkelit eivät aineiston perusteella liity siihen. Tässä osiossa analysoin tarkemmin *sitten*-partikkelin roolia konstruktion merkityksen rakentumisessa.

4.1.1 Polyseeminen *sitten*

Partikkelia *sitten* voi pitää *polyseemisenä* eli monimerkityksisenä. Evans ja Green (2006: 329) kuvaavat polyseemiaa ilmiöksi, jossa yhdellä leksikaalisella yksiköllä on kaksi tai useampia eri merkityksiä, jotka liittyvät toisiinsa. Tieteen termipankin (5.5.2019: Kielitiede: *polysemia*) mukaan merkitysten yhteys on etymologinen. Konstruktiokieliopin keskeisimpiin teoreettikkoihin kuuluva Adele Goldberg esittää (2006: 170), että polysemiassa on kyse merkityksen laajentumisesta. Tämän näkemyksen mukaan leksikaalisilla yksiköillä on jokin prototyyppinen merkitys ja mahdolliset muut merkitykset ovat tämän laajentumia. Esimerkiksi hän ottaa englannin sanan *baby*. Sen prototyyppiseen merkitykseen liitettäviä attribuutteja ovat ”pieni, söpö, vaatii huolenpitoa, perheen nuorin, henkisesti epäkypsä”. Laajentumisissa on tällöin kyse yhden tai useamman prototyyppiin liitetyn attribuutin korostamisesta: esimerkiksi *He is such a baby* poimii *baby*-sanana prototyyppisestä merkityksestä henkisen epäkypsyyden ja nostaa sen korosteiseksi. (Mp.)

Myös kognitiivisen kielentutkimuksen polysemia-käsitys nojautuu prototyyppisyyteen ja perheyhtäläisyyksiin (ks. esim. Evans & Green 2006: 331; Leino, P. 1993: 133). Tyypillistä on

kuvata leksikaalisen yksikön polysemiaa merkitysverkostona, jonka keskiössä ovat sen prototyyppisimmät toteutumat ja reunoilla ”perifeeriset” vähemmän tyypilliset tapaukset (Leino, P. 1993: 107).

Kielitoimiston sanakirja (s.v. *sitten*) mainitsee *sitten*-partikkelille kuusi erilaista perusmerkitystä, joista osa jakautuu alamerkityksiin. Myös Iso suomen kielioppi on omistanut pykälän (VISK § 825) *sitten*-partikkelin eri tehtävien kuvailulle. Olen muodostanut näistä synteesin, jota hyödynnän oman aineistoni *sitten*-partikkelien analysoimisessa ja sen myötä konstruktoiden jaottelussa K₁- ja K₂-tyyppeihin. Kielitoimiston sanakirjan ja Ison suomen kielipin sekä oman aineistoni perusteella *sitten*-partikkelilla on neljä eri merkitystä: **temporaalinen** [SITTEN₁], **kontrastoiva** [SITTEN₂], **evidentiaalinen** [SITTEN₃] ja **emfaattinen** [SITTEN₄]. Usein rajanveto eri tehtävien välillä ei ole selvää ja samassa *sitten*-lekseemissä voi havaita piirteitä kahdesta tai useammastakin eri kategoriasta. Esittelen seuraavaksi nämä neljä tehtäväkategoriaa tarkemmin.

4.1.2 *sitten*-partikkelin eri merkitykset konstruktiossa

Temporaalisuus on kenties kaikkein tyypillisin *sitten*-partikkelin tehtävistä⁷ eli [SITTEN₁] voidaan katsoa prototyyppiseksi. On myös esitetty, että temporaalisuus olisi aina jossain määrin läsnä *sitten*-partikkelin merkityksessä ja muu käyttö motivoituisi tästä merkityksestä (ks. Halonen 2005: 277–278) – Goldbegin sanoin muut merkitykset olisivat laajentumia tästä. Temporaalisuutta implikoivien *sitten*-partikkelien kategoriaan kuuluvat ajallista järjestystä indikoivat *sitten*-sanat kuten Ison suomen kielipin käyttämässä esimerkissä *Ensin mentiin saunaan ja sitten paistettiin makkaraa* (VISK § 825). Lasken tähän kategoriaan myös muunlaista järjestystä (esim. spatiaalista) ja kausaalisuutta indikoivat *sitten*-sanat, joten temporaalisuus on hieman harhaanjohtava nimitys kategorialle. Aineistossani ei kuitenkaan esiinny spatiaalista järjestystä indikoivia *sitten*-partikkeleita, joten sikäli termi soveltuu käyttööni sellaisenaan. Kausaalinen merkitys olisi toki erotettavissa myös omaksi kategoriakseen, kuten esimerkiksi *kun*-partikkelia tutkinut Ilona Herlin (1994; 1998) on tehnyt. Katson kuitenkin temporaalisen implikaation olevan niin olennaisesti läsnä myös kausaalisen suhteen merkityksessä, että en pidä välttämättömänä erottaa näitä kahta.

Aineistossani temporaalinen *sitten* on esimerkiksi seuraavassa:

⁷ Tätä näkemystä tukee se, että sekä Kielitoimiston sanakirja (s.v. *sitten*) että Iso suomen kielioppi (VISK § 825) mainitsevat temporaalisen käytön ensimmäisenä.

9. Aina toimii silmäpeli ja hymyily, *kyllä se poika sitten* uskaltaa tulla jutteleen.

Esimerkissä 9 *sitten* toimii ajallisen järjestyksen osoittajana: ensin silmäpeli ja hymyily, sitten poika uskaltaa tulla juttelemaan. Tällainen syy–seuraus-suhdetta implikoiva *sitten*-partikkeli on aineistossa melko tyypillinen. Temporaalisuus näkyy myös siinä, että aineiston konstruktioiden yhteydessä esiintyy monesti ajanmääreitä (*sitten joskus, sitten 4 päivän päästä, sitten aikanaan*) sekä tulevaan viittaavia verbimuotoja (verbilausekkeista tarkemmin luvussa 4.2) ja temporaalisia *kun*-sivulauseita. Seuraavassa esimerkissä partikkelin *sitten* temporaaliset tehtävät korostuvat *kun*-sivulauseen myötä:

10. Hiljaisemmilla se käynnistyminen on vaan vähän hitaampaa, mutta *kyllä sitä juttua sitten* riittää **ku** vauhtiin pääsee.

Esimerkki 10 kuvaa myös hyvin sitä, miten samassa *sitten*-partikkelissa voi tulkita piirteitä useista eri tehtäväkategorioista: tässä tapauksessa sen voi katsoa kantavan ajallisen järjestyksen lisäksi kontrastia osoittavia eli [SITTEN₂]:n piirteitä: vaikka jotkut ovat aluksi hiljaisia, voivat he myöhemmin osoittautua hyvinkin puheliaiksi. Tätä tulkintaa tukee konstruktion sisältävän lauseen aloittava *mutta*, jota käytetään tyypillisesti kontrastoivien suhteiden merkitsimenä odotuksenvastaisuutta ilmaisevissa lauseissa (VISK § 1101).

Kontrastoivuus ei juuri missään aineiston esimerkissä ole *sitten*-partikkelin ainoa tehtävä, vaan yleensä kontrastoivalla *sitten*-partikkelilla on ainakin yksi muukin tehtävä. Tyypillisesti kontrastoiva *sitten* on tulkittavissa myös temporaalisesti kuten edellä esimerkissä 10. Se voi näiden lisäksi sisältää myös evidentialisen eli kokemustietoon tai päättelyyn viittaavan [SITTEN₃] implikaation, kuten esimerkki 11 osoittaa.

11. Imetin lopulta kuitenkin häntä 1,5 vuotiaaksi, että *kyllä sitä maitoa sitten* tuli :)

Esimerkin 11 *sitten*-partikkelissa on jonkinlainen ajallisen järjestyksen implikaatio mukana, mutta se tuntuu korostavan erityisesti kontrastia ja päättelyä. Kontrastoivuus ilmenee siten, että *kyllä*-partikkeli laukaisee mielikuvan lausumassa kuvatun tilanteen *maitoa tuli* kanssa päinvastaisesta tilanteesta eli sellaisesta, jossa maitoa ei tullut (*kyllä*-partikkelin tehtäviin voi kuulua jonkin kontekstissa olevan kielteisen implikaation häivyttäminen, ks. luku 4.5). Partikkeli *sitten* tuntuu korostavan kontrastia lausumassa kuvatun tilanteen, ja *kyllä*-partikkelin implikoiman päinvastaisen tilanteen välillä. (Myös verbin imperfektimuoto liittyy kontrastiivisuuteen, ks. luku 4.2.3.)

Päätelmän implikoiminen eli evidentialisuus on niin ikään yksi esimerkin 11 *sitten*-partikkelin tehtävistä. Halosen (2005: 279–280) mukaan evidentialisessa käytössä *sitten*

merkitsee lausuman päätelmäksi, jonka evidenssinä on päättelyprosessi. Tuon päättelyprosessin perusteet partikkeli ohjaa hakemaan edellä olevasta kontekstista (mp.). Esimerkissä 11 päättelyprosessia motivoiva perustelu on konstruktioita edeltävässä lauseessa *Imetin lopulta kuitenkin häntä 1,5 vuotiaaksi*. Tuo lause siis perustelee päättelyprosessia, joka esitetään evidenssinä päätelmälle *kyllä sitä maitoa sitten tuli*.

Myös esimerkissä 12 *sitten* on merkitsemässä päätelmää:

12. no *kyllä se kompressor* ***sitten*** *täytyy käydä* myös silloin kun auto ei liiku jos kylmää tulee.

Päättelyprosessin perusteet kirjoittaja hakee edeltävästä kontekstista: keskustelukumppanin kommentista. Tämä on kertonut, että auton puhaltimista tulee kylmää, mistä kirjoittaja päättelee, että auton kompressorin täytyy olla käynnissä. Kirjoittaja vielä eksplikoi tuon päättelyprosessin perusteena olleen seikan sivulauseessa *jos kylmää tulee*.

Neljäs *sitten*-partikkelien tehtävistä on emfaattinen käyttö (VISK § 825), semanttisena yksikkönä [SITTEN₄]. Ison suomen kieliopin määritelmässä ei selitetä, mitä emfaattisuudella tarkoitetaan, mutta *sitten*-partikkelia käsittelevässä pykälässä (mp.) sanotaan näin: ”Emfaattisessa käytössä *sitten* ei osoita päättelyä, esim. *Sä olet sitten ihana*.” Tieteen termipankin (5.5.2019: Kielitiede: *emfaasi*) mukaan *emfaasilla* tarkoitetaan kielellistä keinoa, ”jonka avulla jokin puhunnan yksikkö saa tavallisuudesta poikkeavan prominenssin”. Kielitoimiston sanakirjan määritelmistä (s.v. *sitten*) tämä vastaa kohtaa 3 ”painottomana täyte- ja vahvistussanana”. Esimerkkeinä Kielitoimiston sanakirja antaa mm. *Kyllä minulla on sitten nälkä! Sinä sitten pystyt mihin vain!*

4.1.2 Emfaattinen *sitten* ja konstruktion jako kahteen alalajiin

Emfaattisen *sitten*-partikkelin sisältävät *kyllä se N sitten V*-konstruktion toteumat hahmottuvat omanlaisekseen kategoriaksi. Kuten edellä esiteltujen lähteiden esimerkeissä, myös aineistossani emfaattinen *sitten*-partikkeli esiintyy tyypillisesti huudahduslauseissa. Seuraavat aineistoesimerkit kuvaavat *sitten*-partikkelin emfaattista käyttöä:

13. *Kyllä te valittajat sitten osaatte olla pöljiä*.

14. Täytyy sanoa että *kylläpä tämä Akvaariokalat sitten on vaikea tulkita*, kun niin monet asiat pitäisi ymmärtää tulkita toisin kun ne on kirjoitettu...

Kummassakaan esimerkissä *sitten* ei sisällä kontrastiivista eikä ajallisen järjestyksen implikaatiota, vaikka esimerkissä 14 onkin *kun*-lause, jonka edellä katsoin merkiksi temporaalisuudesta. *kun* voi kuitenkin olla myös kausaalisen suhteen merkitsevä ja puhutussa kielessä sitä käytetään erilaisten selitysten ja perustelujen merkinä, ”joka ei liitä aloittamaansa lausumaa syntaktisesti alisteiseksi edelliselle” (VISK § 806). Siten jälkimmäisen lauseen *kun* ei välttämättä kytkeydy edellisen lauseen *sitten*-sanaan samalla tavoin kuin vaikkapa esimerkissä 10, jossa *sitten* ja *kun* kuuluvat tulkintani mukaan samaan skemaattiseen kokonaisuuteen.

Kuten edellä mainitsin, Ison suomen kieliopin mukaan emfaattinen *sitten* ei osoita myöskään päättelyä (VISK § 825), mutta oman näkemykseni mukaan esimerkeissä 13 ja 14 voi hahmottaa myös evidentialisen implikaation. Evidenssinä toimii jälleen päättelyprosessi, jonka perusteena on jokin edeltävästä kontekstista poimittu: esimerkissä 13 jokin, mitä *valittajat* ovat sanoneet, esimerkissä 14 Akvaariokalat-nimisen keskustelun kommenttien vaikea ymmärrettävyys. Emfaattinen *sitten* näyttäytyy reaktiivisena. Lausumalla, johon se sisältyy, reagoidaan johonkin keskustelukontekstista kumpuavaan, joka toimii perustana päättelyprosessille, jonka seurauksena kirjoittaja päätyy huudahduslausemuotoiseen päätelmään. Evidentialisuus ei kuitenkaan hahmotu emfaattisen *sitten*-partikkelin ensisijaiseksi tehtäväksi, joten on perusteltua puhua siitä omana merkityskategorianaan. Emfaattiseksi tulkittava *sitten* sitoo lausuman kontekstiin ja merkitsee sen reaktioksi, johonkin aiemmin keskustelussa esillä olleeseen. Katsotaan aineistoesimerkkiä 15 ja verrataan sitä kuviteltuun esimerkkiin 15b, jossa *sitten*-partikkeli on jätetty pois lausumasta:

15. *kyllä nuo anarkomarkot sitten osaa.*

15b. *kyllä nuo anarkomarkot osaa.*

Sen lisäksi, että esimerkki 15 vaikuttaa affektisemmältä kuin esimerkki 15b, se myös tuntuu linkittyvän selvemmin johonkin keskustelussa aiemmin esillä olleeseen. Emfaattinen *sitten* korostaa lausuman reaktiivisuutta.

Emfaattisen *sitten*-partikkelin sisältävät aineistoesimerkit näyttävät jopa siinä määrin erilaisilta kuin muut, että on mielestäni perusteltua puhua kahdesta eri konstruktiosta. Tätä tulkintaa tukevat muita hypoteesinmukaisen *kyllä se N sitten V* -konstruktion osia tarkasteltaessa esiin nousevat havainnot, joita esittelen tarkemmin kutakin osaa käsittelevässä alaluvussa. Käytän jatkossa temporaaლის, evidentialisen tai kontrastoivan *sitten*-partikkelin sisältävistä konstruktion esiintymistä nimitystä K_1 ja emfaattisen *sitten*-partikkelin sisältävistä

K₂. Analyysin edetessä jaottelun perusteet hahmottuvat toivottavasti lukijalle paremmin. Toistaiseksi esitettyjä jaottelukriteereitä ovat *sitten*-partikkelin tulkinta emfaattiseksi ja konstruktion sisältävän lausuman huudahduslausemuotoisuus. Toisaalta kaikki huudahduslausemuotoiset konstruktion esiintymät eivät edusta K₂-tyyppiä ja K₁-konstruktion *sitten*-partikkelilla voi olla myös emfaattinen tulkinta, joten aivan yksiselitteinen jaottelu ei ole – kuten eivät kielen kategoriat yleensäkään. Nojaan tulkinnoissa vahvasti prototyypin käsitteeseen, jonka esittelin luvussa 2.1.1.

Yhtä virkettä laajemman kontekstin tarkastelu on usein tarpeen *sitten*-partikkelin merkityksen – ja sen, kumpaan alalajiin konstruktio kuuluu – selvittämiseksi. Ensi alkuun yksinomaan emfaattiselta näyttävä *sitten* voi paljastua temporaaliseksi, kun katsotaan laajempaa tekstiyhteyttä, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

16. Aah, kyllä meidän miesten *sitten* kelpaa, kun meillä on Oikeita Naisia!

Irrallaan kommentin muusta sisällöstä esimerkin 16 konstruktio näyttää K₂-konstruktiolta: *sitten* vaikuttaa ensisijaisesti emfaattiselta, sillä *kun*-partikkeli ei tässä ohjaa erityisesti ajallisen järjestyksen tulkintaan. Kun tarkastellaan kommenttia, jonka osana virke esiintyy, voidaan kuitenkin tulla siihen johtopäätökseen, että *sitten* viittaa temporaalisesti. Edellä kirjoittaja on ehdottanut feministien kускаamista Siperiaan ja jatkaa: *Hommatkaamme tilalle ihania venäläisiä naisia, jotka ovat Oikeita Naisia! Aah, kyllä meidän miesten sitten kelpaa, kun meillä on Oikeita Naisia!* Esimerkissä voi nähdä kategorioiden liukuvuutta: vaikka *sitten* saa edellisen virkkeen myötä temporaalisen tulkinnan, on jotain emfaattisuudesta silti mukana. Lisäksi lausuma on huudahduslausemuotoinen, joten ei ole itsestään selvää, kumpaa konstruktio­tyyppiä se edustaa. Tulkitsenkin sen K₁- vai K₂-tyyppien sulaumaksi: siinä on selkeästi piirteitä kummastakin tyypestä. Esimerkki osoittaa, että on tarkasteltava laajempaa tekstikokonaisuutta, jotta saadaan oikea käsitys merkityksestä.

4.2 Verbilauseke

Verbilauseke on toinen elementti, jossa K₁- ja K₂-tyyppien erot näkyvät selvästi. Verbi saattaa myös vaikuttaa *sitten*-partikkelin tulkintaan ja sitä kautta siihen, hahmotuuko konstruktio K₁- vai K₂-tyypin edustajaksi. Tarkastelen tässä osiossa konstruktio­tyyppejä rinnakkain erilaisten verbilausekkeeseen liittyvien ominaisuuksien – kuten aikamuodon ja semantiikan – näkökulmista. Yhteistä kaikille aineiston esiintymille on se, että verbilausekkeen pääsanana on lauseen predikaattina toimiva verbi.

4.2.1 Verbilausekkeen sijainti konstruktiossa

Luvussa 1.1 esittelemäni hypoteesin mukaan verbi tai verbilauseke on konstruktion viidennellä paikalla. Viides paikka on kuitenkin joissain tapauksissa ”liukuva” eli konstruktion muiden osien ja verbi(lausekkeen)n väliin voi tulla myös muuta ainesta, tyypillisesti ajanmääreitä kuten esimerkissä 17:

17. mutta eläkää pilvilinnoissanne, *kyllä se todellisuus sitten* **jossain vaiheessa** *hyökkää naamalle ja repii pilvilinnan riekaleiksi.*

Esimerkissä 17 K₁-konstruktio sekoittuu *sitten jossain vaiheessa* -konstruktion. Kun eri konstruktiot sekoittuvat, voi seurauksen tulkintani mukaan nähdä eräänlaisena ”konstruktioiden taisteluna”, jossa vahvemman, idiomaattisemman konstruktion muotovaatimukset voittavat. *Sitten*-partikkeli on osa monia temporaalisia rakenteita (esim. *sitten joskus*, *sitten aikanaan*), jotka idiomaattisuudellaan jyräävät *kyllä se N sitten V* -konstruktion muotovaatimukset ja asettuvat sen osien väliin.

Tyypillisimmin verbilauseke on kuitenkin välittömästi muun konstruktion perässä kummassakin konstruktioityypissä. Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että erityisesti konstruktioissa olevat modaaliverbit ovat kiinteästi viidennellä paikalla ilman mitään väliin tulevaa ainesta. Tästä on mahdollista päätellä, että modaaliverbit kuuluvat *kyllä se N sitten V* -konstruktion selkeämmin – toisin sanoen muodostavat idiomaattisempia konstruktioita, joihin ei pääse muuta väliin. Seuraavassa esimerkissä K₁-konstruktiosta on modaaliverbi kiinteästi viitospaikalla:

18. *Kyllä niitä päikkäreitä sitten* **ehtii** myöhemminkin..

Sanajärjestys voisi olla myös sellainen, että *myöhemminkin* tulisi predikaattiverbin ja *sitten*-partikkelin väliin: *kyllä niitä päikkäreitä sitten myöhemminkin ehtii*, jossa *sitten myöhemminkin* -konstruktio ohittaa *kyllä se N sitten V* -konstruktion muotovaatimukset. Kirjoittajan valinnat liittyvät toki ”taistelevien konstruktioiden” lisäksi myös lauseen informaatorakenteen muodostumiseen.

K₂-konstruktiossa verbilausekkeen paikka on erityisen selkeästi suoraan muiden konstruktion osien jäljessä – vain harvoissa tapauksissa väliin tulee muuta. Toisaalta K₂-konstruktiot ovat tyypillisesti melko lyhyitä huudahduksia, joiden informaatio sisältö on suppea eli muuta asiasisältöön liittyvää ainesta ei yleensä tule myöskään konstruktion edelle tai

verbilausekkeen perään. Tyypillisin K₂-esiintymä aineistossa on esimerkkien x ja y kaltainen affektisuutta ilmaiseva lyhyt, päivittelevä huudahdus:

19. *Kylläpä tämä kaipuu sitten osaakin riuduttaa.*

20. *Kyllä te naiset sitten osaatte, ei herranjumala.*

Esimerkissä 19 koko lausuma koostuu tarkastelun kohteena olevasta konstruktiosta. Esimerkissä 20 puolestaan konstruktion perässä on huudahdus, mutta se ei lisää uutta lausuman propositionaaliseen sisältöön. Voisi siis sanoa, että K₂-konstruktion muotoa ei tyypillisesti uhkaa mikään ulkopuolinen konstruktio.

4.2.2 Konstruktiossa esiintyvät verbit

K₂-tyypin konstruktioiden esiintyminen huomattavasti suppeampi valikoima verbejä kuin K₁-tyypin konstruktioiden. Suurin osa K₂-konstruktion verbeistä edustaa kahta ryhmää: modaaliverbejä tai *olla*-verbiä. Lisäksi on pieni mutta kirjava joukko verbejä, jotka eivät sovi kumpaankaan edellä mainituista kategorioista (esim. *Kyllä ne ihmiset sitten **keksii**!!!*, *Kyllä meitä puppepoikia sitten **sorretaan***).

Noin puolet K₂-konstruktioiden kopulalauseista, jotka luonnehtivat kolmospaikan nominin tarkoitetta kuten esimerkissä 21:

21. *Kyllä me valkolaiset sitten **olla**an outoja!*

Erityisen tyypillisiä kopulalauseet näyttäisivät olevan sellaisissa K₂-tapauksissa, joissa pronominina on monikon kolmas persoona *me*. Koska *me* on useimmiten lauseessa subjektina, on kopulalauseen tehtävänä luonnehtia nominin määrittämää joukkoa *me*.

Toinen puolisko K₂-tapauksista on sellaisia, joissa verbinä on jokin modaaliverbi. Modaaliverbeistä erityisesti *osata* (esimerkki 22) ja *jaksaa* (esimerkki 23) korostuvat aineistossa.

22. *Kyllä nuo selvänäkijät sitten **osaa olla** viisaita.*

23. *Kyllä nää demarit sitten **jaksaa vängätä** vastaan joka asiassa.*

Esimerkissä 22 on kopulalausemainen tilanteen kuvaus, jossa predikatiivi *viisaita* luonnehtii substantiivilauseketta *nuo selvänäkijät*, mutta predikaattiverbinä ei kuitenkaan ole

kopulalauseelle tavanomainen *olla*-verbi yksin vaan verbiketju, jonka muodostavat modaaliverbi *osata* sekä infinitiivimuotoinen *olla*-verbi. Myös esimerkissä 23 on verbiketju *jaksaa vängätä*. Ison suomen kieliopin mukaan (VISK § 496) verbiketjussa ”infinitiivi liittyy modaaliverbiin tai muuhun abstraktiin verbiin ja muodostaa sen kanssa – – predikaatin”. Muita *jaksaa*- ja *osata*-alkuisia verbiketjuja aineistossa ovat esimerkiksi *jaksatte trollata, jaksavat naurattaa, jaksat jauhaa paskaa, osaatte sotkea (asiat), osaa rahastaa, osaatte kettuilla*. Kaikki edellä mainitut verbiketjut ovat K₂-konstruktiosta. *jaksaa*- ja *osata*-alkuisia verbiketjuja esiintyy jonkin verran myös K₁-tyypin konstruktioidissa, mutta näyttäisi siltä, että jos *jaksaa* tai *osata* esiintyy ilman infinitiiviä (*Kyllä ne krisselit sitten osaavat, Kyllä te NATO-trollit sitten jaksatte*), on kyseessä poikkeuksetta K₂-konstruktiotyyppin edustaja.

Esimerkeissä 22 ja 23 ei ole kyse kirjaimellisesta, fyysisestä *jaksamisesta* tai *osaamisesta*, vaan ne voidaan katsoa kuvaannolliseksi tai affektiseksi käytöksi. Sama pätee suurimpaan osaan aineiston K₂-konstruktioiden dynaamista modaalisuutta edustaviin verbeihin, kuten seuraavan esimerkin *voida*-verbiin:

24. *Kyllä nämä transihmiset sitten **voivatkin** olla huomionkipeitä ja naisellisempia kuin useimmat naiset.*

Yksittäisiä harvoja poikkeuksia on, kuten seuraava esimerkki K₂-konstruktiosta, jossa *osata*-verbin voi tulkita tarkoittavan ”hallita jk asia, tietää, taitaa” (KS, s.v. *osata*):

25. *Kyllä tuo hohheli sitten **osaa** vastata nasevasti!*

Vaikka esimerkissä 25 dynaamista modaalisuutta edustavan *osata*-verbin voi tulkita ”kirjaimellisesti”, tuntuu se silti lisäävän lausuman affektisuutta ja ironista tulkintaa. K₁-tapauksissa ironisuus ei näyttäisi kuuluvan *osata*-verbin ominaisuuksiin yhtä selkeästi kuin K₂-tapauksissa. Esimerkki 26 kuvaa K₁-konstruktiota, jossa on *osata*-alkuinen verbiketju:

26. *Täytä vaan, **kyllä se verottaja sitten osaa tiedot käsitellä.***

Esimerkissä 26 *osata*-verbi ei ilmennä ironiaa eikä affektisuuttakaan samassa määrin kuin K₂-konstruktioidissa esiintyvät.

Vaikuttaa lisäksi siltä, että tietyt, varsinkin ”konkreettisen” tulkinnan saavat verbit ja liikeverbit eivät sovi K₂-konstruktiioon – ainakaan ilman jonkinlaista affektia lisäävää *osasta*. Vaikkapa edellä oleva esimerkki 26 vaatii melkoista vääntelyä, että sen saa toteuttamaan K₂-konstruktiota (*Kylläpä se verottaja sitten osaakin niitä tietoja käsitellä!*) eikä tulos ole kovin uskottava. Tulkintani mukaan *tietojen käsittely* on konkreettiseksi mieltäytyvää toimintaa, joka ei

sovi yhteen K₂-konstruktion semantiikan (ja mahdollisesti vielä spesifimmin emfaattisen *sitten*-partikkelin) kanssa. Aineiston *tulla*-verbilliset esiintymät (yhteensä n. 200 kpl eli n. 10 % aineistosta) kuuluvat niin ikään kaikki K₁-tyyppiin eli on perusteltua väittää, että *tulla*-verbi ei sovi K₂-konstruktion. *Tuleminen* on aineistossa usein abstraktia ”eteen” tai ”vastaan” tulemistä eli ei konkreettista liikettä. Esimerkki x havainnollistaa tätä:

27. *Kyllä se kuolema sitten **tulee** ajallaan*, halusit sitten tai et.

Abstraktiakin liikettä kuvaavat verbit näyttäisivät siis kuuluvan K₁-tyyppiin.

K₂-konstruktioiden joukosta puolestaan erottuvat melko runsaslukuisina *riittää*-, *piisata*- ja *löytyä*-verbit, jotka esiintyvät passiivimuotoisina paljoksuntaa ilmaisevissa lausumissa kuten esimerkeissä 28 ja 29:

28. *Kyllä näitä maailmanloppuja sitten **piisaa***.

29. *Kyllä teitä idiootteja sitten **löytyy** vaan aina*.

Samantyyppinen, mutta aiempaan kuvattua *osata olla* -verbiketjua hyödyntävä konstruktio on esimerkissä 30:

30. *Kyllä teitä torvejakin sitten **osaa olla***, jotka väittävät ettei tämä voisi olla totta.

K₂-konstruktioissa esiintyvien verbien perusteella yksi konstruktion tehtävistä näyttäisikin olevan paljoksunta ja affektinen päivittely. K₁-tyypin konstruktiosta sen sijaan ei siinä esiintyvien verbien perusteella voi tehdä perusteltuja johtopäätöksiä sen tehtävistä.

4.2.3 Aikamuoto

K₁- ja K₂-tyypin konstruktiot eroavat toisistaan myös sen suhteen, missä aikamuodossa verbi voi esiintyä. K₁-konstruktiot ovat pääasiassa preesens- ja imperfektimuotoisia, kun taas K₂-tyypin konstruktiot näyttäisivät olevan lähes yksinomaan preesensmuodossa ja luonnehtivan puheenalaista hetkeä⁸. K₁-konstruktioissa preesensmuotoisten tapausten sen sijaan voi tyypillisimmin tulkita viittaavan futuurisesti joko prosessiin, jonka päätepiste on tulevaisuudessa (esimerkki 31) tai tulevaisuudessa toteutuvaan tapahtumaan (esimerkki 32).

⁸ Tyypillisimmin puhehetkeä eli ns. nykyhetkeä. Esimerkiksi referoinneissa ilmauksessa kuvattu tapahtumahetki ei kuitenkaan ole sama kuin puhehetki. (Ks. esim. VISK § 1550 ”Kokoavasti tempusjärjestelmästä”.)

31. *Kyllä ne lapset sitten pikkuhiljaa **oppi***, että kannattaa syödä silloin, kun on ruoka-aika, koska seuraavaan ruoka-aikaan menee mooooooonta tuntia.

32. Mut, *kyllä se oikee sitten **napsahtaa** kohdalleen* ajallaan..

Sekä esimerkissä 31 että 32 on kummassakin adverbiaali, joka osaltaan ohjaa tulkintaa: esimerkissä 31 *pikkuhiljaa* ja esimerkissä 32 (*sitten*) *ajallaan*. Esimerkissä 31 *pikkuhiljaa* implikoi, että kyse on prosessista, jonka päätepisteessä oppiminen on tapahtunut. Se ei eksplisiittisesti sijoita oppimistapahtumaa tulevaisuuteen, mutta jos lausuman viittaushetken tulkitsee olevan nykyhetki, on prosessin loppupisteen tällöin oltava tulevaisuudessa. Toisaalta lausuman voi tulkita geneeriseksi, eli ei määrääikaan tai -paikkaan sidotuksi (Tieteen termipankki 5.5.2019: Kielitiede: *geneerinen*). Näin ollen sillä ei olisi yhtä viittauspistettä, vaan sen voisi katsoa pätevän jatkuvasti, myös menneisyydessä. Kontekstivihjeet kuten deiktiset ilmaukset kuitenkin ankkuroivat lausuman paikkaan ja aikaan: osaksi keskustelua, jota käydään tietyllä alustalla (Suomi24.fi-keskustelualue ”Kasvatus”) ja neuvoksi ja vastaukseksi toisen keskustelijan esittämään pohdintaan lasten syömättömyydestä. Kun määräisyydestä kielivä *ne*-pronomini implikoi lisäksi, että puhe on edellisen keskustelijan mainitsemista, tämän omista lapsista ja heidän oppimisestaan, on luontevaa tulkita verbi futuuriseksi.

Myös jo pelkkä temporaalisen tulkinnan saava *sitten*-partikkelikin saattaa ohjata tulkitsemaan preesensmuodon tulevaisuuteen viittaavaksi:

33. *Kyllä se oikeus sitten **tapahtuu***.

Esimerkin 33 K₁-konstruktiossa on niin ikään geneerinen vivahde, mutta riittävästi aikapaikkaisesti ankkuroivia kontekstivihjeitä (esim. määräisyyttä implikoiva pronomini *se*), jotta futuurinen tulkinta on nähdäkseni ensisijainen.

Imperfektimuotoisen verbilausekkeen sisältävissä tapauksissa näyttää myös olevan yhdenmukaisuutta. Tyypillisesti imperfektimuotoiset tapaukset ovat K₁-tyyppiä ja *sitten*-partikkelin voi tulkita kontrastiiviseksi. Kontrastiivisen *sitten*-partikkelin myötä vaikuttaisi konstruktion liittyvän joko odotuksenmukaisuuden tai odotuksen vastaisuuden implikaatio. Seuraava esimerkki havainnollistaa tätä väitettä:

34. *Kyllä se mies sitten vääntäytyi ostamaan pihviä ja kaljaa ja sitä suihkugeeliä ja vessapaperia* kun niitä ei enää ilmestynyt kotiin automaattisesti.

Esimerkissä 34 *kyllä*-partikkeli aktivoi mielikuvan lausuman kanssa päinvastaisesta tilanteesta, jossa *mies* ei ole ollut innokas osallistumaan talouden ostosten tekemiseen. Tämä yhdessä *kun*-

sivulauseessa kuvaillun perustelun *niitä ei enää ilmestynyt kotiin automaattisesti* kanssa ohjaa tulkitsemaan *sitten*-partikkelin paitsi temporaalisena myös kontrastiivisena.

Imperfektimuotoisissa konstruktion esiintymissä näyttäisi olevan muita enemmän liitepartikkeleita kuten *-kin* ja *-hAn*, jotka vaikuttaisivat osallistuvan odotuksenmukaisen tai -vastaisen implikaation synnyttämiseen (liitepartikkeleista tarkemmin luvussa 5.2). Ison suomen kielioppiin mukaan (VISK § 824) verbiin liittyvä *-kin*-liitepartikkeli ”suhteuttaa lausuman johonkin kontekstista nousevaan odotukseen” ohjaamatta odotuksen suuntaa. Siitä ei voi siis päätellä, onko kyse odotuksenmukaisuudesta vai -vastaisuudesta, se ainoastaan implikoi tällaisen odotuksen olemassaoloa. Aineiston perusteella myös *-hAn*-liitepartikkeli näyttäisi implikoivan ennakko-odotuksen olemassaoloa. Esimerkissä 35 liitepartikkeli *-hAn* on kiinnittynyt ykköspaikan *kyllä*-partikkeliin, joka onkin sille aineiston perusteella ainoa mahdollinen paikka konstruktiossa⁹:

35. *Kyllähän se inssi sitten läpitte meni :)*

Esimerkissä x *-hAn*-liitepartikkeli tuntuu sisältävän implikaation lausuman taustalla olevasta ennakko-oletuksesta tai odotuksesta, johon imperfektimuotoisen verbin sisältävän lausuman kuvaamaa tilannetta suhteutetaan.

Imperfektiä käytetään tyypillisesti kuvaamaan tapahtumia, jotka ovat tapahtuneet ja päättyneet ennen puhehetkeä (VISK § 1530). Kirjoittajalla on tieto lopputuloksesta ja ennakko-odotuksista, ja imperfektimuotoisen *kyllä se N sitten V* -konstruktion tehtävä näyttäisi tyypillisesti olevan näiden suhteuttaminen toisiinsa.

⁹ Ison suomen kieliopin mukaan (VISK § 821) sävypartikkelin *-hAn* paikka on kiinteä: lausuman alussa olevan lausekkeen liitteenä.

4.3 Pronomini

Pronominit ovat deiktisiä ilmauksia, jotka suhteuttavat lausumaa aikapaikkaaiseen kontekstiin (Tieteen termipankki 5.5.2019: Kielitiede: *deiktinen*). Pentti Leinon mukaan (1993: 50) kielellisessä merkityksessä ei ole kyse ”ilmauksen suhteesta maailmaan vaan sen suhteesta ihmisen maailmaa koskeviin käsityksiin”. Deiktisiin ilmauksiin tämä liittyy sikäli, että voi ajatella, ettei aikapaikkaista kontekstia ole olemassa ilman havainnoijaa. Näin ollen kirjoittaja konstruoi valitsemallaan pronominilla omaa tarkastelupistettään käsiteltävään aiheeseen. Pronomini siis sitoo konstruoijan mukaan lausuman sisältöön jostain tietystä kulmasta. Tässä mielessä se lisää lausumassa konstruoinnin objektiivisuutta asettamalla konstruoijan itsensä osaksi tarkastelun kohteena olevaa tapahtumaa (Langacker 2008: 78). Esimerkki 36 havainnollistaa pronominin merkitystä konstruoinnin objektiivisuuden kannalta:

36. *kyllä te virolaiset sitten jaksatte trollata*

Esimerkissä 36 on K₂-konstruktion toteutuma, jossa kirjoittaja konstruoi *te*-pronominilla *virolaiset* itsestään erilliseksi joukoksi. Kirjoittaja ei eksplisiittisesti sijoita itseään osaksi lausumaa vaan pikemminkin implisiittisesti: *te*-pronominin merkitykseen kuuluu, että puhuja itse ei sisälly puheena olevaan joukkoon. Puhuja kuuluu kuitenkin sanan kehyksessä olevaan asetelmaan, mutta jää taustaksi prominenttimman ”muun joukon” noustessa kuvioksi. Erityisesti aineiston *me-* ja *te-* sekä *tämä-/nämä-* ja *tuo-/ne-* esiintymät suhteuttavat kirjoittajan positiota kolmospaikan substantiivin tarkoitteeseen.

Esitin konstruktion määrittelyn yhteydessä luvussa 1.1, että kakkospaikan pronomini on konstruktiossa kataforisessa suhteessa kolmospaikalla olevaan substantiiviin. Kataforalla tarkoitetaan viittaussuhdetta, jossa pronomini mainitaan ennen jäljempänä tulevaa korrelaattiaan (VISK § 1405). Pronomini voi kuitenkin olla joissain tapauksissa kataforisen lisäksi myös anaforinen sikäli, että se saattaa viitata johonkin aiemmin keskustelussa esillä olleeseen tai vaikkapa kirjoittajan edelliseen lauseeseen kuten esimerkissä 37:

37. *Aloittaja ja muut vastaavat provoiliijat ovat kyllä ainoita jotka tällä palstalla vinkuvat, ja kyllä sitä vinkunaa sitten riittääkin.*

Esimerkissä 37 demonstratiivipronomini *sitä* viittaa edellisessä lauseessa mainittuun *vinkumiseen* ja samalla spesifioi jäljempänä tulevaa korrelaattia *vinkuna*. Sen sijaan esimerkissä

38 pronomini ei ole anaforinen, vaan viittaa jäljempänä tulevaan substantiiviin. Keskustelussa on aiemmin puhuttu asuntolainoista ja velanmaksun ongelmista.

38. Siitä tuli mieleen, että *kyllä meidän ok-päälliköiden sitten kelpaa*.

Esimerkissä 38 kirjoittaja positioidi persoonapronominin *me* avulla itsensä osaksi substantiivin luonnehtimaa *ok-päälliköiden* joukkoa.

4.3.1 Konstruktiossa esiintyvät pronominit

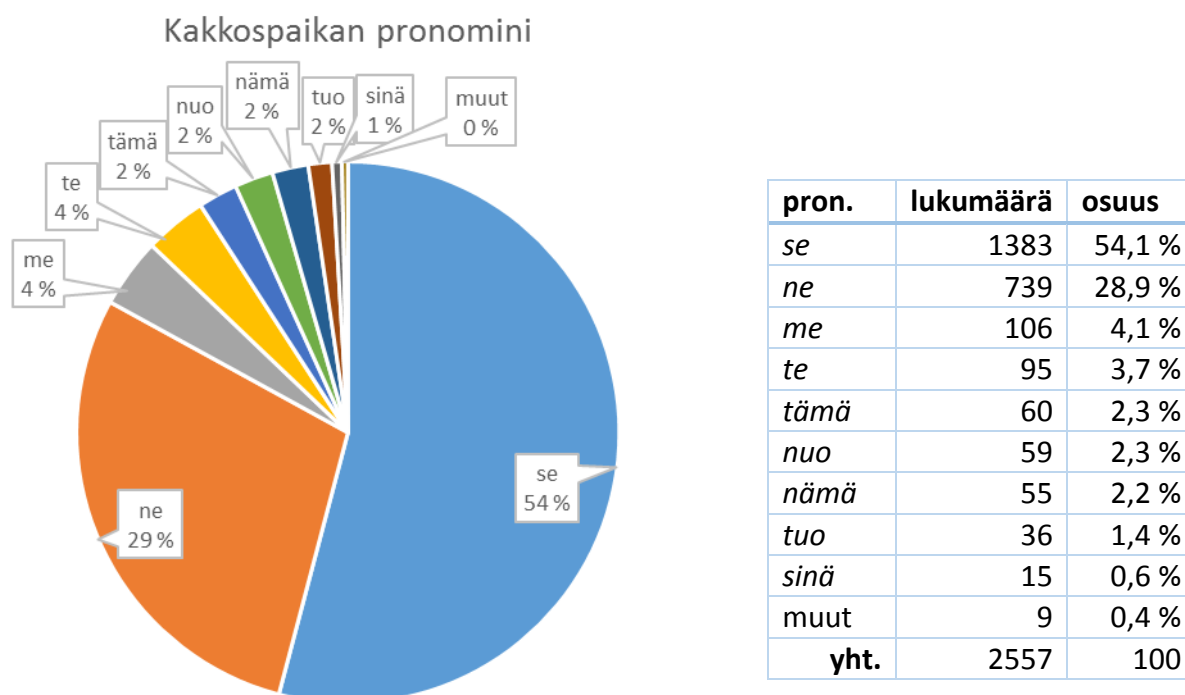
Kuten aineiston esittelyn yhteydessä luvussa 3 mainitsin, aineistona on vain sellaisia konstruktioita, joiden kakkospaikalla on demonstratiivi- tai persoonapronomini. Persoonapronominilliset tapaukset ovat ns. appositionrakenteita, joissa pronominia seuraava substantiivilauseke ilmaisee, keitä pronominin tarkoitteeseen kuuluu (VISK § 719). Jos apposition rakenne toimii lauseen subjektina, kongruoi verbi pronominin mukaan (mp.):

39. *Kyllä me sijoittajat sitten sadon korjaamme*.

Rakenteen pääsanana toimii siis persoonapronomini, jota kolmospaikan nomini määrittää. Tässä mielessä persoonapronominilliset eroavat demonstratiivipronominitalouksista, joissa pääsanana voi pitää nominia, jonka tarkenteena pronomini toimii. Hypoteesini mukaisessa *kyllä se N sitten V* -konstruktiossa demonstratiivipronominin voisi jättää pois lausuman propositionaalisen sisällön muuttumatta, mutta sama ei täysin päde persoonapronominillisiin tapauksiin, sillä tulos ei ole kielipillinen: **kyllä sijoittajat sitten sadon korjaamme*.

Koko aineistossa kakkospaikalla esiintyvistä pronomineista yli 91 prosenttia on demonstratiivipronomineja ja alle 9 prosenttia persoonapronomineja. Ylivoimaisesti eniten esiintyy *se* tai *ne* -pronominia eri taivutusmuodoissaan. Ne kattavat yhteensä n. 83 prosenttia kaikista aineiston esiintymistä. Yksikkömuotoinen *se* vastaa yli puolesta tapauksia. Oheinen kuvio esittelee kakkospaikalla esiintyvät pronominit ja niiden osuudet koko aineistosta.¹⁰

¹⁰ Lukumäärät on laskettu hakemalla Excel-taulukosta hakutoiminnolla kutakin taivutusmuotoa (nominatiivi, genetiivi, partitiivi, inessiivi, elatiivi, illatiivi, adessiivi, ablatiivi ja allatiivi) erikseen.

KUVIO 2. *kyllä se N sitten V* -konstruktiossa kolmospaikalla esiintyvät pronomininit ja niiden jakauma.

Kolmanneksi yleisin pronomini *kyllä se N sitten V* -konstruktion kakkospaikalla on *me* ja neljänneksi yleisin *te*. Näiden osuus on kuitenkin merkittävästi pienempi kuin yleisempien *se* ja *ne* -pronominien. Kumpaakin tapausta löytyy aineiston 2557 esimerkistä noin 100 kappaletta eli n. 4 prosenttia koko aineistosta.

Me- ja *te*-pronomineja on kuitenkin persoonapronomineista eniten: *s(in)ä* eri muodoissaan esiintyy vain 15:ssä aineiston konstruktiossa (osuus alle 1 %). Muita persoonapronomineja konstruktiossa ei esiinny. *Tämä*, *tuo*, *nämä* ja *nuo* eivät ole kovin yleisiä kakkospaikalla. Yhteensä ne vastaavat kuitenkin suunnilleen yhtä suuresta osuudesta esiintymiä (8,2 %) kuin kaikki persoonapronominitapaukset yhteensä (8,5 %). Kategoria ”muut” (alle 1 %) sisältää mm. proadjektiiveja ja -adverbeja sekä tapauksia, joita ei voi yksiselitteisesti tulkita esimerkiksi lyöntivirheen vuoksi.

Jos tarkastellaan erikseen aineiston persoonapronominillisia – eli *me*, *te* ja *sinä* – tapauksia, voidaan huomata, että K_2 -tyypin konstruktiot ovat yliedustettuna suhteessa koko aineistoon. Erityisesti *te*-pronominitapauksissa K_2 -konstruktioiden osuus on merkittävä: 85 prosenttia on selkeitä K_2 -tapauksia. K_2 -tyypin konstruktiolle näyttäisikin olevan tyypillistä ihmistarkoitteinen pronomini: jos tarkastellaan erikseen aineiston *se*-pronominiillisia K_2 -

tapauksia, voidaan huomata, että nekin ovat tyypillisimmin ihmistarkoitteisia kuten esimerkissä 40:

40. *Kyllä sillä Tauskilla sitten on hyvät käytöstavat.*

Ison suomen kieliopin mukaan (VISK § 717) ihmistarkoitteiset demonstratiivipronominit kuuluvat sisällöllisesti persoonajärjestelmään, vaikka kieliopillisesti eroavatkin persoonapronomineista.

4.3.2 Konstruktion yleisin pronomini *se*

Sekä K₁- että K₂-konstruktioissa yleisin yksittäinen taivutusmuoto kakkospaikalla on yksikön nominatiivimuoto demonstratiivipronominista *se* (44 % koko aineistosta), kuten seuraavassa K₁-konstruktion esimerkissä:

41. *Kyllä se aurinko sitten paistaa vielä sinne sinunkin risukasaasi.*

Vaikuttaa siltä, että *kyllä*-partikkelin ja *se*-pronominin välillä saattaa olla jokin syvempi yhteys – että *kyllä* ottaa mielellään parikseen *sen*. Tämä päätelmä vahvistuu tarkasteltaessa aineistosta poistamiani *se*-pronominillisia tapauksia, joissa pronomini ja nomini eivät tulkintani mukaan viittaa yksiselitteisesti samaan tarkoitteeseen. Seuraavat esimerkit kuvaavat tällaisia tapauksia:

42. Eikä saa pois kuin Raamatun, usko ei irtoa repimällä, hakkaamalla, lahjomalla eikä kiduttamalla, mutta *kyllä se islamistit sitten jaksavat* kärsivällisesti yrittää...!

43. No *kyllä se sinäkin sitten olet* kertakaikkisen viisas mies

Esimerkki 42 ei noudata yleiskielen normeja, ja on vaikea ottaa kantaa siihen, onko kyseessä lyöntivirhe vai kirjoitus- ja ajatteluprosessiin liittyvä epäjohdonmukaisuus. Siksi siitä ei voi tehdä kovin pitkälle vietyjä johtopäätöksiä. Kielenkäyttäjän intuitiooni perustuen kuitenkin uskon hahmottamani *kyllä se islamistit sitten jaksavat* -muotoilun taustalla olevan rakenteen, joka on saattanut ohjata kirjoittajan tällaiseen hybridiin eri konstruktioista. Esimerkki 43 puolestaan on yleiskielisempi, ja *se*-partikkeli on siinä luonteva. Katson esimerkin 43 edustavan *kyllä se N sitten Y* -konstruktion lähikonstruktiota, *kyllä se/sitä minäkin/sinäkin* -konstruktiota.

Sekä esimerkissä 42 että 43 *se*-pronominin voi katsoa olevan ns. ekspletiivinen elementti. Se ei siis viittaa mihinkään tiettyyn tarkoitteeseen vaan on eräänlainen lauserakenteen

paikantäyttäjä (VISK, määritelmät: *ekspletiivinen*). Ison suomen kieliopin mukaan tyypillisimmin ekspletiivisinä esiintyvät juuri *se* sekä partikkelistunut *sitä* (mp.).

Ekspletiivisyys on yksi mahdollisuus selittää aineistossa esiintyvien konstruktoiden *se*-pronomineja. Toisaalta niihin liittyy myös määräisyyden eli definiittisyyden piirre. Ison suomen kieliopin mukaan (VISK § 1413) tarkenteena toimivilla demonstratiivipronomineilla on tehtävänä osoittaa määräisyyttä ja tunnistettavuutta, ja usein tunnistaminen tapahtuu nimenomaan tämän pronominin perusteella. Ritva Laury (1996) on esittänyt, että suomen *se*-pronominia käytetään varsinkin puhutussa kielessä määräisenä artikkelina.

4.4 Nomini

Konstruktion kolmospaikalla on nomini. Nomineiksi katsotaan substantiivit, adjektiivit, pronominit ja numeraalit (VISK §438), mutta käytännössä suurin osa aineiston nomineista on substantiiveja. Muista kuin substantiiveista useampia kuin yksittäisiä esiintymiä löytyy pronomineista *joku* (*kyllä se joku sitten osuu kohdalle*) ja *kaikki* (*kyllä te kaikki sitten olette vastaanottavaisia*) sekä adjektiivista *oikea*, jota tarkastelen myöhemmin tässä luvussa.

Kolmospaikan nomini toimii tyypillisimmin syntaktisesti lauseen subjektina kuten K₂-konstruktiossa esimerkissä 44 ja K₁-konstruktiossa esimerkissä 45:

44. *Kyllä te **motoristit** sitten olette kovia jätkiä.*

45. *Kyllähän ne **repot** sitten päivittyy stableksi*

Jos kyseessä on passiivimuotoinen lause kuten K₂-konstruktiossa esimerkissä 46 tai nollapersoonalause kuten esimerkin 47 K₁-konstruktiossa, on nomini tyypillisesti objektin tehtävässä.

46. *Kylläpä **sitä takkia** sitten käännelläänkin*, oikein urakalla.

47. Kun sain tietää, että se on hapansilakka, niin *kyllä sen **hajun** sitten kesti*.

Nomini voi olla ihmistarkoitteinen (esimerkki 44) tai ei-ihmistarkoitteinen (esimerkit 45–47). Kuten luvussa 4.3.1 esitin, on K₂-konstruktiossa tyypillisimmin ihmistarkoitteinen pronomini. Koska pronominilla ja nominilla on *kyllä se N sitten V* -konstruktiossa sama tarkoite, on näin ollen myös nomini tyypillisesti ihmistarkoitteinen K₂-konstruktiossa. K₁-tyypissä puolestaan esiintyy tasaisemmin sekä ihmistarkoitteisia että ei-ihmistarkoitteisia nomineja. Yleisimpiä aineistossa kolmospaikalla esiintyviä leksemejä ovat *asia*, *mies*, *nainen* ja *lapsi*. On

merkillepantavaa, että lekseemi *asia* ei näyttäisi esiintyvän lainkaan K₂-tyypin konstruktiossa kolmospaikalla. Seuraava esimerkki kuvaa tyypillistä konstruktiota, jossa kolmospaikan nominina on *asia*:

48. *Kyllä ne **asiat** sitten siitä lähtevät eteen päin kulkemaan.*

Tyypillisesti nomini on monikkomuotoinen *asiat*, ja konstruktiossa on lisäksi tulevaisuuteen viittaava preesensmuotoinen verbi: *asiat selviävät/kirkastuvat/hoituu* tai toisaalta *ne oppii*. Lausuman sävy on kannustava ja lohduttava.

Lekseemejä *mies* ja *nainen* esiintyy sekä K₁- että K₂-tyypin konstruktioissa. K₂-tyypissä nomini näyttäisi näissä olevan aina monikossa:

49. *Kyllä te **naiset** sitten jaksatte olla naiveja.*

50. *Kyllä nuo **miehet** sitten jaksaa tuon urheilun perään.*

Tällöin lausuma on yleistävä, päivittelevä huudahduslause, kuten K₂-tyypille on luonteenomaista. Jos kyseessä on K₁-konstruktio, on *mies* tai *nainen* tyypillisesti yksikössä:

51. *Kyllä se **mies** sitten tajuaa lähteä.*

52. *Kyllä se **nainen** sitten ottaa yhteyttä jos hänen mielipiteensä muuttuu.*

Tällöin puhe on yleensä jostain tietystä miehestä tai naisesta, joka liittyy keskustelun aiheeseen. Kiinnostavaa on, että niin ikään ihmistarkoitteinen lekseemi *lapsi* ei aineistossa esiinny K₂-konstruktiossa edes monikkumuotoisena – toisin kuin *mies* ja *nainen*. Jos *lapsi* on yksikössä, on puhe tällöin yleensä tietystä lapsesta; jos taas monikossa, voi lausuma liittyä joihinkin tiettyihin (esimerkiksi keskustelun aloittajan) lapsiin taikka lapsiin yleisesti.

53. *Kyllä ne **lapset** sitten vuosien mittaan osoittavat mitä sukupuolta ovat.*

Esimerkissä 53 kirjoittaja esittää yleisluontoisesti lapsia koskevan väitteen, joka ei välttämättä liity keihinkään tiettyihin lapsiin.

Muita yleisiä lekseemejä kolmospaikalla ovat esimerkiksi *oikea*, *raha*, *elämä*, *aika*, *ihminen* ja *muu*. *oikea*-sanana yleisyyteen aineistossa vaikuttaa todennäköisesti kiteytyneen *se oikea* -ilmauksen käyttö, jossa *oikea* on ihmistarkoitteinen substantiivi. Tyypillisesti K₁-konstruktiossa viihtyvä *se oikea* esiintyy samankaltaisissa kannustavissa ja tulevaisuudenuskoa valavissa lausumissa kuin edellä mainittu *asiakin*:

54. Ei kaikkee täydy ottaa niin vakavasti ja *kyllä se oikea sitten* joskus kohille osuu.

Kohdalle tai kohille osumisen lisäksi se oikea voi myös tulla vastaan, löytyä tai vain ilmestyä. Objektimuotoisena sen oikean sitten tunnistaa. Samankaltaisissa K₁-tehtävissä toimii myös raha, jota tyypillisessä aineistoesimerkissä tulee, jos nimetyt ehdot täyttyvät. Lekseemi elämä puolestaan esiintyy tyypillisimmin K₁-konstruktiossa kyllä se elämä sitten opettaa.

Erityisesti K₂-konstruktioissa esiintyviä lekseemejä ovat edellä mainittujen *miehen* ja *naisen* lisäksi *ihminen* ja *suomalainen*. Lekseemi *suomalainen* esiintyy K₂-konstruktiossa tyypillisimmin kopulalauseessa ilmaisemassa, keitä subjektina toimivan pronominin *me* tarkoitteeseen kuuluu:

55. *Kyllä me suomalaiset sitten ollaan sisään päin mureneva kansa.*

Kuten esimerkissä 55 K₂-konstruktiossa nomini on tyypillisesti monikkomuotoinen. Tällöin lausumassa esitetään yleistävä luonnehdinta nominin määrittämästä ihmisryhmästä.

Kolmospaikan nomini on K₁-konstruktiossa melko tyypillinen kohta, johon liitepartikkeli *-kin* voi kiinnittyä. Sen sijaan K₂-tyypissä *-kin* on kolmospaikan nominiin kiinnittyneenä harvinainen. Muita liitepartikkeleita kolmospaikan nomini ei aineiston perusteella huoli myöskään K₁-konstruktiossa.

4.5 *kyllä*-partikkeli

Konstruktion ensimmäinen elementti on partikkeli *kyllä*, joka esiintyy kaikissa aineiston konstruktioissa lausumanalkuisena. Ison suomen kieliopin mukaan (VISK § 1608) *kyllä* on modaalinen partikkeli, jonka tehtävä on ilmaista asiointilan vahvinta varmuusastetta. *kyllä* ilmaisee, että ”puhuja on vakuuttunut esittämänsä tiedon paikkansapitävyydestä ja pyrkii vakuuttamaan siitä vastaanottajiakin” (mp.). Vakuuttelun sävy on Ison suomen kieliopin mukaan erityisesti lausumanalkuisella *kyllä*-partikkelilla (VISK § 1717). Vakuuttelevalta *kyllä* vaikuttaa erityisesti K₁-konstruktiossa:

56. Itseänsä pitää osata arvostaa ja rakastaa ensin, niin *kyllä se flaksi sitten alkaa käydä* :)

Vakuuttelun lisäksi *kyllä*-partikkelin tehtävänä saattaa olla ”jonkin kontekstissa olevan kielteisen väitteen tai implikaation häivyttäminen” (VISK § 1609). Erityisesti verbiloppuisten *kyllä*-alkuisten lausumien Iso suomen kielioppi (VISK § 1717) katsoo toimivan ”vastaväitteinä

jollekin päinvastaiselle”. Esimerkissä 56 tällainen kielteinen väite löytyy keskustelun aloittajan viestistä, jossa tämä epäilee jäävänsä loppuelämäkseen yksin vailla rakkautta. Esimerkki 56 on vastaus keskustelun aloittajalle.

Alkuasemaisena *kyllä* on Ison suomen kieliopin mukaan reaktiivinen, usein etenkin voimakkaan samanmielisyyden ilmaus. (VISK §1609). Aineiston perusteella *kyllä* esiintyy myös selkeästi erimielisissä reaktiivisissa ilmauksissa. Esimerkissä 57 kirjoittaja esittää erimielisen lausuman edellisen kirjoittajan ehdotukseen akun vaihtamisesta ja perustelee sitä vakuuttelevalla K₁-konstruktiolla:

57. Akkua en lähtisi vaihtamaan pelkän iän vuoksi, *kyllä sen vaihdontarpeen sitten huomaa* kun startin pyörittäminen alkaa pakkasella käymään laiskaksi.

kyllä voi tuoda lausumaan myös affektisia sävyjä ja se luokitellaankin ns. sävypartikkeliksi. (VISK § 1717). Ison suomen kieliopin mukaan (mp.) se esiintyy usein yhdessä muiden sävypartikkeleiden kuten *aina*, *nyt* ja *sitten* kanssa. Erityisesti K₂-tapauksissa affektinen tulkinta on ensisijainen:

58. *Kyllä ne jotkut sitten jaksaa mielistellä.*

Esimerkissä 58 *kyllä* on alkuasemaisena eksklamatiivi- eli huudahduslauseessa, joka on sille tyypillinen esiintymisympäristö (VISK § 1609). Eksklamatiivilause, joita siis K₂-tyypin konstruktiot tulkintani mukaan ovat, on usein itsessään affektinen (VISK § 890), mikä tuntuu korostavan aineiston *kyllä*-partikkelien affektisuutta. (Affektisuudesta lisää luvussa 5.3.) Lisäksi *kyllä*-partikkelin sisältävissä lausumissa korostuu puheena olevan toiminnan intensiteetti tai ominaisuuden aste (VISK § 1717). Tällöin Ison suomen kieliopin mukaan (mp.) lausumassa voi esiintyä jokin modaaliverbi, joka lisää lausuman affektista tulkintaa. Kuten luvussa 4.2.2 Konstruktiossa esiintyvät verbit esitin, K₂-tyypin konstruktiossa modaaliverbit ovatkin varsin yleisiä. Sen sijaan *kyllä*-partikkelin modaaliset, varmuusastetta indikoivat piirteet eivät juuri näy K₂-tapauksissa.

kyllä tuntuisi osallistuvan myös odotuksenmukaisuuden tai -vastaisuuden implikoimiseen, erityisesti *-kin*-partikkelin sisältävissä lausumissa. Fokusoiva liitepartikkeli *-kin* suhteuttaa verbiin kiinnittyessään lausumaa johonkin kontekstista nousevaan odotukseen (VISK § 842). *kyllä*-partikkeli vaikuttaisi vielä korostavan tätä tehtävää. Seuraava esimerkki havainnollistaa väitettä:

59. No, *kyllä ne lieveilmiöt sitten olivatkin sen mukaisia!*

Esimerkin 59 *kyllä*-partikkelissa on kuultavissa nimenomaan kirjoittajan oma suhtautuminen kontekstista nouseviin odotuksiin. Lausumassa on episteemisyttä, se tuntuu vetoavan kirjoittajan omaan tietoon siitä, mikä on odotuksenmukaista. Episteemisyys näyttäisikin liittyvän erityisesti K₁-konstruktioihin. Käsittelen episteemisyttä tarkemmin luvussa 5.4.

5 Konstruktion esiintymiskonteksteista

Tässä luvussa tarkastelen muita *kyllä se N sitten V* -konstruktion kahteen alalajiin liittyviä kontekstipiirteitä. Tutkimuskysymyksen 3 mukaisesti pyrin selvittämään, minkälaisissa yhteyksissä sitä internet-keskusteluissa käytetään ja mitkä ovat sen tärkeimmät tehtävät näissä konteksteissa. Luku jäsentyy alalukuihin aineiston tarkastelussa esiin nousseiden ilmiöiden perusteella. Näitä ilmiöitä ovat geneerisyys/deiktisyys, liitepartikkeleiden runsaus sekä affektisuus ja episteemisyys.

5.1 Geneerisyys vs. deiktisyys

Konstruktion piirteisiin kuuluu geneerisyyden ja deiktisyyden välillä tasapainottelu. Geneerisellä ilmauksella tarkoitetaan sellaista ilmausta, joka ei ole sidottu määrääkaan tai paikkaan, vaan sen voi katsoa yleispäteväksi (Tieteen termipankki 5.5.2019: Kielitiede: *geneerinen*). Geneerisyyttä voi pitää jossain määrin vastakkaisena deiktisille ilmauksille, jotka puolestaan ankkuroivat lausuman aikapaikkaiseen kontekstiinsa: ne tekevät siis lausumasta spesifimmän.

Suomen kielessä geneerisyys päätellään kontekstista; sitä ei ilmaista esimerkiksi omalla aikamuodollansa, toisin kuin joissain muissa kielissä (Vilkuna 1992: 137). Vaikka geneerisyys voi ilmetä kielessämme monin tavoin, on eräs kielenkäytön ilmiö, joka on omimmillaan juuri geneerisissä lauseissa: nollapersoonaa tai ”geneerinen nolla”. Sillä tarkoitetaan tapauksia, joissa geneerisen lauseen jokin ihmisviitteinen NP jää edustumatta. (Nollapersoonasta tarkemmin: Laitinen 1995.) Selkeimmillään ilmiö on nollasubjektילהauseissa, joissa edustumatta jää geneerisen lauseen subjekti, mutta nolla voi esiintyä myös muissa lauseenjäsentehtävissä. (Vilkuna 1993: 166; VISK § 1347.) Aineiston konstruktioissa nollapersoonaa esiintyy varsin paljon. Seuraavassa esimerkissä nolla on subjektin paikalla:

60. Normaali perusihminen sanoo että *Kyllä [0] sen kärsimyksen sitten kestää kun palkintona on rakkaus*

Esimerkki 60 on kontekstista, jossa kirjoittaja on kuvaillut käsitystään *perusihmisen* suhtautumisesta parisuhteeseen. Esimerkissä x kirjoittaja referoi *perusihmisen* ajatuksia nollasubjektin sisältävän K₁-konstruktion avulla. Tulkitseen, että nolla ei tässä viittaa anaforisesti edellä mainittuun *perusihmiseen*, vaan kehen tahansa ihmiseen: kuka tahansa kestää kärsimyksen, kun palkintona on rakkaus.

Esimerkin 60 konstruktiossa geneerinen tulkinta syntyy kuitenkin monesta tekijästä, ei pelkästä nollapersoonasta. Myös *perusihminen* on geneerinen ilmaus: se ei viittaa kehenkään tiettyyn perusihmiseen vaan perusihmisiin yleensä. Ison suomen kieliopin mukaan (VISK § 1407) geneeristä NP:tä käytetään, kun luonnehditaan ”taipumusta, tapaa tai lajityypillistä käyttäytymistä”. Konstruktiossa esiintyvät ihmistarkoitteiset NP:t näyttäisivätkin tyypillisimmin saavan juuri geneerisen tulkinnan. Tämä on erityisen selvää sellaisissa K₂-konstruktioissa, joissa on monikollinen ihmistarkoitteinen NP, kuten seuraavassa esimerkissä:

61. Niin että *kyllä ne Jehovat sitten ovat ihan mahdottomia!*

Deiktisestä, määräisyyttäkin indikoivasta *ne*-pronominista huolimatta *Jehovat* näyttäytyy geneerisenä: ei ole puhe spesifeistä, nimettävissä olevista yksilöistä, vaan yhden ihmisryhmän keistä tahansa jäsenistä. Myös yksikkömuotoinen ihmistarkoitteinen NP saa usein geneerisen tulkinnan:

62. *Kyllä se gynekologi sitten osaa kertoa jos on pukamia.*

Esimerkki 62 on kommentista, joka on vastaus keskustelunaloittajan huoleen peräpukamista. Keskustelunaloittaja on maininnut menevänsä gynekologille, mikä motivoi esimerkin 62 tarkentavaa *se*-pronominia. Vastaajalla ei kuitenkaan oletettavasti ole tarkempaa tietoa keskustelunaloittajan gynekologin henkilöllisyydestä tai osaamisesta, joten viittaus *gynekologiin* on katsottava geneeriseksi: gynekologit yleensä osaavat kertoa, onko pukamia.

5.2 Liitepartikkelit

kyllä se N sitten V -konstruktio näyttää vetävän puoleensa liitepartikkeleita. Konstruktiossa esiintyviä liitepartikkeleita ovat *-kin*, *-han* ja *-pa(s)*. Fokuspartikkeli *-kin* kiinnittyy tyypillisesti kolmospaikan nominiin, vitospaikan verbiin tai johonkin verbin argumenteista. Verbiin liittyvä *-kin* suhteuttaa lausuman johonkin kontekstista nousevaan odotukseen, joko tehden siitä odotuksenmukaisen tai odotuksenvastaisen (VISK § 842). Esimerkissä 63 verbiin liittynyt *-kin* korostaa lausumassa sanotun odotuksenmukaisuutta:

63. No, *kyllä ne lieveilmiöt sitten olivatkin sen mukaisia!*

Muihin konstruktion osiin kiinnittyessään *-kin* ei sisällä odotuksenmukaisuuden tai -vastaisuuden implikaatiota. Esimerkiksi kolmospaikan nominissa, joka on toinen

tyypillinen kiinnittymiskohta *-kin*-partikkelille, sen tehtävänä on pikemmin osoittaa inklusiivisuutta:

64. Tosin *kyllä se tyttökin sitten innostuu* kun sitä aikansa rapsuttelee mutta ei se vieraita kohtaan ole niin kesy kuin toi uros.

Esimerkissä 64 *-kin*-partikkelin merkitys on inklusiivinen: *myös tyttö innostuu*.

Sävypartikkelit *-hAn* ja *-pA* näyttävät aineiston perusteella kiinnittyvän konstruktiossa ainoastaan *kyllä*-partikkeliin, jonka kanssa ne muodostavat partikkeliketjun. Vaikka ne ovat kiinnittyneinä vain yhteen sanaan, antavat ne sävyn koko lausumalle. Sävypartikkelit ovat Ison suomen kielioopin mukaan niin sanottuja päälause-elementtejä ja sellaisina kiinnittyvät hallitsevan lauseen ensimmäiseen jäseneseen (VISK § 829) – tässä tapauksessa siis *kyllä*-partikkeliin.

-hAn-liitepartikkelin syntaksia ja pragmatiikkaa tarkastellut Auli Hakulinen (2001: 88) esittää, että *-hAn*-partikkeli merkitsee väitelauseessa väitteen jollakin tapaa tutuksi: joko yleisesti tunnetuksi tosiasiaksi tai esimerkiksi aiemmassa kontekstissa tutuksi tulleeeksi. Preesensmuotoiset *-hAn*-partikkelilliset lausumat tuntuvat tyypillisesti implikoivan lausumassa kuvatun asian yleistä tunnettuutta ja itsestäänselvyyttä, kuten esimerkissä 65:

65. Antaa puskea vaan, *kyllähän se ajonvakautus sitten korjaa*.

-hAn-partikkelin myötä lausumasta tuntuu laimenevan se lohduttava ja tulevaisuudenuskoa valava sävy, josta mainitsin kolmospaikan nominin käsittelyn yhteydessä luvussa 4.4.

Erityisesti imperfektimuotoisissa konstruktion esiintymissä *-hAn* tuntuu korostavan lisäksi lausumassa kuvatun tapahtumankulun odotuksenmukaisuutta, missä mielessä se muistuttaakin verbiin kiinnittynyttä *-kin*-partikkelia:

66. tosin olo oli niin huono ja meinasin pyörtyäkin pari kertaa niin piti lopettaa. *ja kyllähän ne kilot sitten tuli takaisin :(*

67. tein kyllä monta testiä ja negaa näytti, *kyllähän ne menkat sitten jossain vaiheessa alkoi..*

Esimerkissä 66 *-hAn*-partikkeli vetoaa oletettuun laihduttajien yhteiseen tietoon, yleisenä tunnettuun tosiasiaan: kilot tulevat takaisin, kun dieetin lopettaa. Esimerkissä 67 puolestaan kommentoijan tekemien raskaustestien negatiivinen tulos tekee odotuksenmukaiseksi lopputuloksen, jossa kuukautiset lopulta alkoivat.

Kuten mainitsin, myös *-pA(s)*-liitepartikkeli kiinnittyy konstruktiossa vain *kyllä*-partikkeliin. Aineiston *kylläpä(s)*-alkuisista konstruktioista näyttäisi keskivertoa useampi olevan K₂-tyypin edustuma. Ison suomen kieliopin mukaan ”[v]arsinkin lausumanalkuisena vakuuttelun sävyn tuova modaalipartikkeli *kyllä-(pä)* riittää usein yksinkin välittämään väitelauseen affektisen merkityksen” (VISK § 1717). Nähdäkseni lausumanalkuinen *kyllä* tekee väitelauseesta huudahduslauseen, jonka Iso suomen kielioppi niin ikään katsoo affektiseksi lausetyypiksi.

5.3 Affektisuus

Tieteen termipankin mukaan (5.5.2019: Kielitiede: *affektisuus*) affektisuudella tarkoitetaan ”kielen, kielellisen ilmauksen tai piirteen tunteita, ajatuksia tai asennetta” ilmaisevaa funktiota. Toisin sanoen affektisilla ilmauksilla puhuja osoittaa suhtautumistaan ja asennoitumistaan puheena olevaan asiaan tai keskustelukumppaniin (VISK § 1707). Affektisuus voi ilmetä kaikilla kielen tasoilla: muun muassa prosodiassa, taivutusmuodon valinnassa, leksikaalisella tasolla tai syntaktisella tasolla esimerkiksi lausetyypeinä (Tieteen termipankki 5.5.2019: Kielitiede: *affektinen ilmaus*). Huudahduslause, jota esimerkiksi K₂-tyypin konstruktio edustaa, katsotaan affektiseen käyttöön vakiintuneeksi lausetyypiksi (VISK, määritelmät: *affektinen ilmaus*).

Nettikeskustelussa myös jotkin typografiset seikat voitaneen laskea affektisiin keinoihin, esimerkiksi kapiteeleilla kirjoittaminen, monen peräkkäisen huutomerkin käyttö ja emojiien käyttö. Seuraavat esimerkit havainnollistavat näitä mainitsemiani affektisuuden piirteitä aineistossa:

68. No, *kyllä se kokemus sitten aikanaan opettaa!!!*

69. Olkaa vain onnellisia, *kyllä niitä oireita sitten loppu kohti tulee :D*

70. *KYLLÄ NE JOTKUT SITTEN SAATANA OSAA OLLA PERKELE TYHMIÄ.*

Esimerkin 68 affektisuutta lisäävät kolme huutomerkkiä ja esimerkissä 69 puolestaan lausuman loppuun sijoitettu nauruhymiö. Esimerkin 70 lausuma on kirjoitettu kapiteeleilla, mikä lausumassa käytetyn sanaston kanssa vastaa suurelta osin sen voimakkaasta affektisuudesta – sekä haukkumasanat (*tyhmä*) että kirosanat ovat sellaisia sanaryhmiä, joihin affektisuuden katsotaan leksikaalistuneen (VISK § 1707).

kyllä se N sitten V -konstruktio pitää sisällään koko joukon sävypartikkeleita. Konstruktion osista sävypartikkeleiksi lasketaan *kyllä* ja *sitten* sekä liitepartikkelit *-pA* ja *-hAn* (VISK § 821), joita aineistossa toisinaan esiintyy kiinnittyneenä *kyllä*-partikkeliin. Sävypartikkelit tuovat lausuman propositionaalisen merkityksen ohteen lisämerkityksiä ja sävyjä (mp.). Iso suomen kielioppi mainitsee *kyllä*- ja *sitten*-partikkelit tyypillisiksi affektia ilmaiseviksi sävypartikkeleiksi (VISK § 1717). Nämä konstruktion määrämuotoiset osat vaikuttavat siihen, että konstruktio näyttäytyy affektisena. Molemmissa alatyypeissä eritoten alkuasemainen *kyllä* ja *K₂*-tyypissä lisäksi emfaattinen *sitten* tukevat affektista tulkintaa.

Modaalisten verbien käyttö voidaan joissain konstruktion esiintymissä katsoa affektiseksi. Erityisesti *K₂*-tyypin *jaksaa*- ja *osata*-verbit, joita käsittelin tarkemmin luvussa 4.2.2, ilmentävät affektisuutta enemmän kuin olosuhteista aiheutuvaa fyysistä toimintakykyä.

Jos verrataan *kyllä se N sitten V* -konstruktion kahta alalajia keskenään, näyttää *K₂*-konstruktio selvästi affektisemmalta kuin *K₁*-konstruktio. *K₂*-konstruktion affektisuuteen vaikuttavat ainakin huudahduslausemuotoisuus ja emfaattinen *sitten*-partikkeli, mutta nähdäkseni myös se, mitä lausumalla oikeastaan tehdään. Tyypillisimmillään *K₂*-konstruktion sisältävä lausuma esittää väitteen jostain nominin määrittämästä ihmisjoukosta, ja konstruktion tehtävä on ilmentää päivittelyä tai ihmettelyä tuosta väitetystä asiaintilasta. Päivittely osoittaa kirjoittajan suhtautumista aiheeseen ja siten ilmentää affektia. *K₁*-konstruktiossa kirjoittajan suhtautuminen ei ole yhtä läpinäkyvää. Esimerkki 71 kuvaa tyypillistä päivittelevää *K₂*-konstruktiota ja esimerkki 72 affektisessa mielessä tyypillistä *K₁*-konstruktiota.

71. *Kyllä teitä juntteja sitten saa hävetä*, varsinkin ulkomailla.

72. *Kyllä se vatsa sitten kursitaan kasaan*, kun ipana on saatu ulos.

Esimerkin 71 *K₂*-konstruktiossa kirjoittajan suhtautuminen on varsin selvästi paheksuva: sanavalinnat *juntteja* ja *saa hävetä* indikoivat närkästystä. Esimerkissä 72 puolestaan kirjoittajan suhtautuminen ei näy yhtä selvästi tai se on hienovaraisempaa affektisista sanavalinnoista, kuten *kursitaan kasaan* ja *ipana*, huolimatta. Kuten esimerkissä 72, tyypillisessä *K₁*-konstruktiossa tuntuu korostuvan kirjoittajan alleviivatun kepeä suhtautuminen käsiteltävään aiheeseen. Tietynlainen ”tunteettomuus” vaikuttaisi korostavan sitä, että kirjoittajalla on *tietoa* käsiteltävästä aiheesta. Episteeminen implikaatio, josta mainitsin jo *kyllä*-partikkelin yhteydessä luvussa 4.5 ja jota tarkastelen lähemmin seuraavaksi, näyttäisikin olevan *K₁*-konstruktiolle tyypillinen piirre siinä missä affektisuus *K₂*-tyypille.

5.4 Episteemisyys

Episteemisyys on modaalisuuden laji, joka liittyy puhujan tietoon, uskoon tai päätelmiin puheena olevan asiantilan toteutumisen tai toteutumattomuuden varmuudesta tai mahdollisuudesta (VISK § 1556). Futuurisesti viittaavissa lausumissa on aina kyse ennusteesta, joten modaalisuus on niissä sisäänrakennettuna (mp.). Aineiston perusteella preesensmuotoinen K_1 -konstruktio näyttäisi olevan tyypillisimmillään tällaisissa tulevaa ennustavissa lausumissa, joissa puhuja on varma asiantilan toteutumisesta.

73. *Kyllä niitä kavereitakin sitten löytyy, jos on sosiaalinen luonne.*

Esimerkissä 73 kirjoittaja on vakuuttunut, että *kavereita löytyy*, jos sivulauseessa määritelty ehto täyttyy. *kyllä*-partikkelin rooli on merkittävä tämän varmuuden ilmaisemisessa ja lukijan vakuuttamisessa kirjottajan näkemyksen kannalle.

Imperfektimuotoisissa K_1 -tapauksissa episteemisyys liittyy pikemmin odotuksenmukaisuuteen tai -vastaisuuteen. Lausumassa kuvattu asiointi on niissä jo toteutunut, joten konstruktion tehtävä on suhteuttaa ennako-odotusta lopputulemaan.

74. *Kyllä sitä malttia sitten kuitenkin löytyi.*

Kuten esimerkissä 74, ennako-odotus on aineiston imperfektimuotoisissa esiintymissä usein päinvastainen lopputuleman kanssa. Tämä ilmenee esimerkissä 74 kontrastiivisen *kuitenkin*-partikkelin myötä. Tilanne kuitenkin muuttuu, jos konstruktion alun *kyllä*-partikkeliin liittyy *-hän*. Palataan liitepartikkelien tarkastelun yhteydessä luvussa 5.2 käyttämiini imperfektimuotoisiin esimerkkeihin 66 ja 67, joissa konstruktion ensimmäinen osa on muodossa *kyllähän*. Näissä esitetty lopputulema (*kilot tuli takaisin, menkat alkoi*) on tulkintani mukaan ennako-odotuksen mukainen. Näyttääkin siltä, että *kyllä*-partikkeliin kiinnittynyt *-hän*-partikkeli muuttaa ennako-odotuksen ja lopputuleman suhdetta yhdenmukaiseksi, kun taas *kuitenkin* ja joukko muita kontrastiivisia aineksia, kuten *vaan*- tai *mutta*-sivulauseet, merkitsevät lopputuleman odotuksenvastaiseksi. Ilman *-hän*-partikkelia tai kontrastiivista ainesta lopputuleman odotuksenmukaisuus tai -vastaisuus ei korostu. Tyypillisesti kontekstista löytyy kuitenkin aina jokin piirre, joka ohjaa jompaankumpaan tulkintaan.

Episteemisyys on erityisesti K_1 -konstruktioiden ominaisuus ja se liittyy myös näiden konstruktioiden affektisuuteen: varmuuden ilmaiseminen on oman suhtautumisen ilmaisemista ja siitähän affektisuudessa on pohjimmiltaan kyse.

6 Yhteenveto ja päätelmät

Olen tässä tutkielmassa selvittänyt yhden kieliopin palasen, *kyllä se N sitten V* -konstruktion, käyttöalaa ja merkityksiä. Tutkielman alussa määrittelemäni tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Miten konstruktion osat vaikuttavat sen merkitykseen?
- 2) Mitä yhteneväisyyksiä konstruktion vaihtuvia paikkoja täydentävien lekseemien välillä voi havaita?
- 3) Millaisissa konteksteissa konstruktio esiintyy?

Tutkimuskysymykseen 1 olen etsinyt vastauksia analyysiluvussa 4, jossa analysoin kutakin osaa erikseen aineistoesimerkkien valossa ja aiempaan tutkimukseen peilaten. Analyysin perusteella erityisesti *sitten*-partikkelin eri merkitykset vaikuttavat konstruktion merkitykseen ja sen jakautumiseen kahdeksi alatyypiksi. *kyllä* puolestaan tuo konstruktioon affektisuutta tai episteemisyyttä riippuen siitä, onko tarkasteltava konstruktio K_1 - vai K_2 -tyyppiä. Pronominin tehtävä konstruktiossa on positioida käsitteistäjä suhteessa nominin tarkoitteeseen. Pronomini osallistuu myös konstruktion geneerisyys/deiktisyys-tasapainoiluun: se voi merkitä nominin tarkoitteen tutuksi määräisen artikkelin tavoin.

Myös tutkimuskysymystä 2 konstruktion vaihtuvia paikkoja täydentävien lekseemien yhteneväisyyksistä käsittelin analyysiluvussa 4. Vaihtuvilla paikoilla tarkoitan kolmospaikan nominia ja viitospaikan verbilauseketta, joille ei hypoteesinmukaisessa *kyllä se N sitten V* -konstruktiossa ole muotovaatimuksia – niiden sisältö on siis hypoteesin mukaan vapaasti vaihteleva. Analyysin perusteella näyttää siltä, että konstruktiossa esiintyvät verbit ovat kaikkein tyypillisimmin modaaliverbejä ja K_2 -tyypissä lisäksi *olla*-verbejä. K_2 -tyypissä muut kuin nämä kaksi verbityyppiä ovat siinä määrin harvinaisia, että on perusteltua esittää, etteivät ne kuulu tähän konstruktioon. Myös kolmospaikan nomineista löytyy yhdenmukaisuutta. K_1 -konstruktion tyypillisin nomini on *asiat*. Myös *mies* ja *nainen* sekä yksikössä että monikossa kuuluvat K_1 -konstruktioon. K_2 -tyypissä puolestaan nominit ovat tyypillisimmin monikkomuotoisia ja ihmistarkoitteisia: K_2 -konstruktioilla esitetään tyypillisesti yleistäviä luonnehdintoja ihmisryhmistä.

Kolmannen tutkimuskysymyksen avulla selvitin konstruktion esiintymiskonteksteista löytyviä yhdenmukaisuuksia. Molemmat konstruktiot esiintyvät affektisissa konteksteissa – mitä voi toisaalta pitää nettikeskustelukielelle yleisestikin tyypillisenä – mutta K_2 -konstruktiot vielä korosteisemmin affektisissa kuin K_1 -konstruktiot. Liitän affektisuuden ilmiönä konstruoinnin objektiivisuuteen, jota käsittelin teorialuvussa 2.1.3. Kielentämällä kirjoittajan suhtautumista affektiset ilmaukset tuovat tämän itsensä enemmän ”näyttämölle” eli tarkastelun

kohteeksi. Affektisuus ilmenee kontekstissa monin tavoin: esimerkiksi sanavalinnoissa, typografiassa, liitepartikkeleissa sekä huudahduslausemuotoisuudessa. Myös pronomini näyttäytyy K₂-konstruktioissa affektisena, sillä sen avulla kirjoittaja positioi itsensä suhteessa huudahduslausemuotoisen väittämän kohteeseen. K₁-tyypissä puolestaan korostuu affektin lisäksi episteemisyys: joko ennustetun asiointilan toteutumisen varmuus tai jo toteutuneen tilanteen suhde ennakko-odotuksiin. Episteemisen tulkinnan muodostumiseen vaikuttavat niin ikään monet seikat kontekstissa. Näitä ovat erityisesti alkuasemainen *kyllä*, konstruktiossa esiintyvät liitepartikkelit ja verbin futuurisesti viittaava tempus.

Selvennän seuraavaksi taulukon avulla kummankin *kyllä se N sitten V* -konstruktion alatyypin tyypillisimpiä piirteitä. Taulukkoa kannattaa tulkita prototyyppiajattelun kautta: siinä mainitut piirteet ovat sellaisia, joita prototyyppisellä luokkansa edustajalla voi olla.

K ₁	K ₂
<ul style="list-style-type: none"> • väitelause • temporaalinen, kontrastoiva tai evidentialinen <i>sitten</i> • pronomina <i>se</i> • verbin tempus futuurisesti viittaava tai imperfekti • sisältää episteemisen implikaation • imperfektimuotoisena sisältää odotuksenmukaisuuden tai -vastaisuuden implikaation • tehtävänä vakuutella (preesensmuotoisena) tai suhteuttaa ennakko-odotusta lopputulemaan (imperfektimuotoisena) 	<ul style="list-style-type: none"> • huudahduslause • emfaattinen <i>sitten</i> • pronomini ja nomini ihmisviitteisiä • verbin tempus preesens • verbinä <i>olla</i> tai jokin modaaliverbi • voimakkaan affektinen • tehtävänä päivitellä

Taulukko 1. Prototyyppisen K₁- ja prototyyppisen K₂-konstruktion piirteitä.

Esitän vielä taulukon tulkitsemisen tueksi aineistoesimerkit prototyyppisistä K₁- ja K₂-konstruktioista:

K₁: Ota tavoitteeksi varata aika ihan pikapuolin, *kyllä ne asiat sitten alkaa järjestymään*

K₂: *kyllä me ihmiset sitten ollaan itsekkäitä paskiaisia!!*

Kognitiivisen kieliopin ja konstruktiokieliopin näkemyksen mukaan muoto ja merkitys ovat erottamattomassa yhteydessä toisiinsa: muotoa ei voi täysin ymmärtää ilman merkityksen ymmärtämistä ja päinvastoin (Leino, J. 2003:64). Tässä tutkimuksessa tarkastellut konstruktiot

ovat oivallinen esimerkki tästä kiinteästä suhteesta: muodon puolesta samalta näyttävät konstruktiot ovatkin tehtäviltään ja merkityksiltään hyvin erilaisia. Analyysissä osoitin, kuinka hypoteesinmukainen *kyllä se N sitten V*-konstruktio jakautuu kahteen alatyyppiin, joita nimitän K_1 - ja K_2 -konstruktioiksi. *kyllä se N sitten V* on siis skemaattinen suhteessa K_1 - ja K_2 -konstruktioihin. Näiden kahden alatyypin rakenneskeemojen erot näkyvät *sitten*-partikkelissa ja lausuman lausetyypissä. Hahmottelen seuraavaksi kognitiivisen kielentutkimuksen kuvausmallia omaan tarpeeseeni soveltaen kummankin konstruktioityypin rakenneskeeman, jonka tarkoitus on havainnollistaa näitä eroja:

K_1 : [[*kyllä*] + [pron] + [N] + [[SITTEN₁₋₃]/[*sitten*]] + [VP]]

K_2 : [eksklamatiivilause[[*kyllä*] + [pron] + [N] + [[SITTEN₄]/[*sitten*]] + [VP]]]

Rakenneskeema on yleistys kaikista konstruktion toteutumisista eli elaboraatioista. Näin ollen K_1 :n rakenneskeeman pitäisi kattaa kaikki K_1 :n toteutumat ja K_2 :n rakenneskeeman kaikki K_2 :n toteutumat, sekä prototyyppiset että perifeeriset. Tähän asti kaikki on melko helppoa; on helppoa muodostaa hahmotelmia siitä, minkälaisia konstruktioiden pitäisi olla. Jos kahta konstruktiota erottava piirre on kuitenkin nimenomaan merkityksessä, alkaa kielen ilmiöiden jatkumoluonteisuus – kategorioiden sumearajaisuus – hankaloittaa kielioppia tarkastelevan tehtävää. Erityisesti silloin, kun tarkastelussa on kielenpiirre, jonka tulkinnasta riippuu, kumman rakenneskeeman elaboraatioksi se katsotaan, olisi helppoa luokittelusta hyötyä. *kyllä se N sitten V* -skeeman alatyyppejä erottaa selvimmin *sitten*-partikkelin merkitys. Olen käyttänyt analyysissä jaottelua neljään merkityskategoriaan: temporaalinen eli [SITTEN₁], kontrastoiva [SITTEN₂], evidentiaalinen [SITTEN₃] ja emfaattinen [SITTEN₄]. Vain harvassa tapauksessa tulkinta on kuitenkin yksiselitteinen: yleensä *sitten*-partikkelissa on piirteitä vähintään kahdesta eri merkityskategoriasta. Tämän voi tulkita jälleen yhdeksi osoitukseksi luokkajäsenyyden asteittaisuudesta ja kategorioiden limittäisyydestä, tai sitten siitä voi päätellä, että olisi tehtävä uusi luokittelu, joka vastaa paremmin havaittuja merkityksiä. Erityisesti kontrastoiva eli [SITTEN₂] sekä evidentiaalinen eli [SITTEN₃] eivät näyttäisi ”pärjäävän” konstruktiossa yksin vaan vaativat jonkin toisen, yleensä [SITTEN₁]-merkityksen tuekseen.

Tämän tutkielman puitteissa on tyydyttävä siihen jaotteluun, jota olen analyysissä soveltanut. Joka tapauksessa se on riittävä K_1 - ja K_2 -konstruktioiden välisen eron havaitsemiseksi: ainoastaan K_2 -tyypissä esiintyvä emfaattinen [SITTEN₄] on *sitten*-partikkelin merkityskategorioista selvärajaisin.

On myös mahdollista, että [SITTEN₁₋₃]-merkitysten uudelleenanalyysi voisi vaikuttaa siihen, että K₁-konstruktioityypille hahmottuu uusia alatyyppejä. *kun*-konjunktion monikäyttöisyyttä tutkinut Herlin (1998) erottaa toisistaan temporaalista, kausaalista ja kontrastiivista relaatiota osoittavat *kun*-konjunktiot. Myös *sitten*-partikkelin merkitykset [SITTEN₁₋₃] olisi mahdollista uudelleenjärjestää Herlinin mallin mukaan, jolloin käyttämäni [SITTEN₁] jakautuisi Herlinin temporaaliseen ja kausaaliseen, [SITTEN₂] vastaisi Herlinin kontrastiivista ja [SITTEN₃] menisi kausaalisen relaation kategoriaan. Uusi jaottelu saattaisi tuottaa toisenlaisia tuloksia kuin nyt käyttämäni.

Spesifimpien ”alakonstruktioiden” olemassaolon mahdollisuus tulee esille myös tarkasteltaessa konstruktiossa esiintyvien verbien tempusta: preesensmuotoisen, tulevaan viittaavan verbilausekkeen sisältävillä K₁-konstruktiolla vaikuttaisi olevan toisenlaiset tehtävät kuin imperfektimuotoisen verbilausekkeen sisältävillä. Imperfektimuotoisia konstruktion esiintymiä olisi kiinnostava tutkia tarkemmin erityisesti episteemisyyden kannalta: miten konstruktio osallistuu ennakko-odotusten ja tiedon lopputulemasta suhteuttamiseen ja mitkä seikat kontekstissa vaikuttavat siihen, näyttäytyykö lopputulos odotustenmukaisena vai -vastaisena. On mahdollista, että episteemisyyttä tarkastelemalla hahmottuisi uusia K₁-konstruktion alatyyppejä.

Tämän tutkielman keskeisin havainto on lähtökohtana toimineen *kyllä se N sitten V* -konstruktion jakautuminen kahteen alalajiin. Muodon näennäisestä samuudesta huolimatta konstruktiolla on selvästi toisistaan poikkeavat tehtävät ja käyttöala. Tämä havainto toimii osoituksena siitä, että merkitys on todellakin enemmän kuin osiensa summa. Osia tarkastelemalla saadaan kyllä suuntaviivoja sille, mistä konstruktion merkitys syntyy, mutta lopullisen tulkintansa se saa aina kontekstissa. Konstruktion voi ajatella ”syntyvän” jokaisella käyttökerralla uudelleen kontekstin määrittämissä puitteissa: jotkin piirteet siirtyvät mukana edellisestä kontekstista ja uusi konteksti tuo konstruktion uusia piirteitä – kuten Lari Kotilainen väitöskirjassaan esittää (2007: 35), konventionaalisten kielenyksikköjen luettelo on jäsenyneen sijaan alati jäsenyvä. Miten on siis mahdollista edes yrittää kuvata tällaista jatkuvassa muutoksessa olevaa kohdetta? Kuten kielioppikin myös kieliopin kuvaus rakentuu aina vanhan päälle: pyörää ei tarvitse keksiä joka kerran uudelleen. Jotkin piirteet aiemmista kuvauksista siirtyvät mukana ja uudet kuvaukset asettuvat osaksi kieliopin kuvausten jäsenyvää luetteloa. Tässä tutkielmassa on määritelty ja analysoitu yhtä pientä kieliopin palasta, *kyllä se N sitten V* -konstruktiota. Tämän analyysin kautta myös kieliopin kuvausten luettelo on nyt hitusen jäsenyneempi.

ALLER MEDIA OY 2014. *Suomi 24 virkkeet -korpus (2016H2)* [tekstikorpus]. Kielipankki. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2017021505>.

Lähteet

BARLOW, MICHAEL 2000: Usage, blends and grammar. Teoksessa Suzanne Kemmer ja Micael Barlow (toim.) *Usage-based models of language* s. 315–345. Stanford: CSLI Publications.

CROFT, WILLIAM – D. ALAN CRUSE 2004: *Cognitive linguistics*. New York: Cambridge University Press.

EVANS, VYVYAN – MELANIE GREEN 2006: *Cognitive linguistics: An introduction*. Edinburgh University Press.

FAUCONNIER, GILLES – MARK TURNER 1996: Blending as a central process of grammar. Teoksessa Adele Goldberg (toim.) *Conceptual structure, discourse, and language*, s. 113–129. Stanford: CSLI Publications.

GOLDBERG, ADELE E. 1995: *Constructions. A construction grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago press.

— 2006: *Constructions at work: The nature of generalization in language*. Oxford University Press.

HAKULINEN, AULI 2001: Liitepartikkelin *-han/-hän* syntaksia ja pragmatiikkaa. Teoksessa Lea Laitinen, Pirkko Nuolijärvi, Marja-Leena Sorjonen, Maria Vilkuna (toim.) *Lukemisto. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä*. s. 44–88. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

HALONEN, MIA 2005: ”Mä en sit siihe sanonu mitää.” Raportit sanomatta jättämisestä ja evidentialinen partikkeli *sit(te(n))* keskustelun kertomuksissa. *Virittäjä* 109 (2), s. 272–298.

HERLIN, ILONA 1994. Konjunktion monikäyttöisyys: *kun*. Teoksessa Pentti Leino ja Tiina Onikki (toim.) *Näkökulmia polysemiaan. Suomen kielen kognitiivista kielioppia* 2, s. 139–163. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

— 1998. *Suomen kun*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

HÄKKI, MARIA 2018: ”Missäs sitä oikein on oltu?” Sitä on oltu -konstruktion merkitysulottuvuudet. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Suomen kielen osasto.

- JAAKOLA, MINNA 2012: Kognitiivinen kielentutkimus. Teoksessa Vesa Heikkinen, Heikki Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä, ja Mikko Lounela (toim.) *Genreanalyysi: tekstilajitutkimuksen käsikirja*, s. 537–545. Helsinki: Gaudeamus.
- 2015: Kielioppia tekstien tutkimukseen. *Virittäjä* 119 (4), s. 612–617.
- JÄRVINEN, JENNI 2018: Naisen euro -konstruktio. Muoto, merkitys ja erilaiset ilmentymät. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Suomen kielen osasto.
- KAMPPI, NINA 2012: Konstruktionäkökulma ääniverbeihin ja niiden sanakirjamerkitykseen. Teoksessa Ilona Herlin ja Lari Kotilainen (toim.) *Verbit ja konstruktiot*, s. 29–61. Helsinki: SKS.
- KARLSSON, FRED 2008: *Yleinen kielitiede*. Uudistettu laitos, neljäs painos. Helsinki: Gaudeamus.
- KIELITOIMISTON SANAKIRJA 2019: Kotimaisten kielten keskus. Verkko-osoite: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>. Viitattu 17.1.2019.
- KOTILAINEN, LARI 2007: *Konstruktioiden dynamiikkaa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- 2012 Innovaatio, lipsahdus vai vakiintunut konstruktio? Teoksessa Ilona Herlin ja Lari Kotilainen (toim.) *Verbit ja konstruktiot*, s. 201–235. Helsinki: SKS
- LAITINEN, LEA 1995: Nollapersoonaa. *Virittäjä* 99 (3), s. 337–358.
- LANGACKER, RONALD W. 1987: *Foundations of cognitive grammar. Vol. 1: Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- 2008: *Cognitive Grammar. A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- LAURY, RITVA 1996: Sen kategoriasta – onko suomessa jo artikkeli? *Virittäjä* 100 (2), 162–181.
- LEINO, JAAKKO 2003: *Antaa sen muuttua. Suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys*. Helsinki: SKS.
- 2010: Adele E. Goldberg – Väitöskirjalla klassikoksi. Teoksessa Pentti Haddington ja Jari Sivonen (toim.) *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede*, s.71–97. Helsinki: Gaudeamus.
- LEINO, PENTTI 1993: *Polysemia – kielen moniselitteisyys. Kieli 7. Suomen kielen kognitiivista kielioppia 1*. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- MCENERY, TONY – ANDREW HARDIE 2011: *Corpus linguistics: Method, theory and practice* (Cambridge textbooks in linguistics). Cambridge: Cambridge University Press.
- NIEMI, JARKKO 2007: "Voihan sitä noinkin ajatella": Myönnyttelymuotin rakenne ja käyttö. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- 2015: *Myönnyttelyn käytänteitä. Erimielisyys ja yhteisymmärryksen rakentaminen vuorovaikutuksessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- OJUTKANGAS, KRISTA – MERI LARJAVAARA – MATTI MIESTAMO – JUSSI YLIKOSKI 2009:
Johdatus kielitieteeseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- SINNEMAA, TIINA 2015: ”Joululaulut soi ja lapset pukee jo haalareitaan #koska #lumi”:
Tutkimus *koska x* -rakenteen tulkinnasta. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö.
- TIETEEN TERMIPANKKI 2019. Verkko-osoite: <https://tieteentermipankki.fi>
- VILKUNA, MARIA 1992: *Referenssi ja määräisyys suomenkielisten tekstien tulkinnassa*.
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen
ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
Verkkoversio. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>.